

HÄPEÄN PEITTEEKSI

ALKUPERÄINEN KUVAUS

KIRJOITETTU

KESKI-SUOMELLE

Jyväskylä 1911

Sanomal. O.-Y. Keski-Suomen kirjapaino

I

„Joko se syöttiläs taas kantaa niitä nauriita,“ ärähti vanha mies pienelle pojalle, joka tuli tupaan nauris kädessä.

Poika peljästy, katsahti arasti tuvan peränurkkaan, mistä ääni kuului, laski nauriin penkille ja aikoi samaa päätä mennä ulos. Silloin ääni nurkasta ärähti uudelleen:

„Pysy sisällä!“

Poika istui penkille nauriin viereen, käsi vaistomaisesti piteli naurista.

Mies, joka pojalle ärjyi, makasi tuvan peränurkassa olevassa sängyssä. Ijältään näytti hän olevan viiden—kuudenkymmenen vuoden väliltä. Kasvonsa näyttivät kovettuneilta ja silmät osoittivat sielun olevan kuolleen kaikille hellemmille tunteille.

Poika oli ijältään vähän yli kolmen vuoden, kauniinmuotoinen, silmissä arka ilme.

„Vai äidillesi kielimään menisit, senkin syöttiläs,“ jatkoi mies puhettaan pojalle ja lisäsi, nousten istumaan vuoteensa reunalle:

„Senkin huoralle.“

Viimeiset sanat lausui mies hiljemmällä äänellä. Hän ei tarkoittanut niitä pojan kuultavaksi, mutta kun hän ei ollut tottunut itseään hillitsemään, tulivat ne niin kovasti, että poika ne kuitenkin kuuli. Luke-mattomia kertoja oli poika ennenkin kuullut miehen, talon vanhan isännän ja tämän pojan, talon nykyisen isännän lausuvan viimeksi mainitun sanan hänen äidilleen, nykyisen isännän vaimolle. Poika ei ymmärrä, mitä se sana merkitsee, mutta äänestä ja tavasta, jolla se aina on lausuttu, on ilmennyt, että se on hyvin paha nimitys.

Kun vaari, joksi vanhaa isäntää sanottiin, nousi istumaan, niin poika, peljäten, että vaari tulee häntä kurittamaan, nousi myös ja aikoi taas mennä ulos, mutta nyt vaari ärähti niin lujasti, että poika ei enää uskaltanut uloslähtemistä ajatellakaan.

Pojalle nousi itku kurkkuun, suupielet värähtelivät, mutta kaikella lapsen voimalla koetti hän pidättää itkun tulemasta ilmoille. Kauan hän ei kuitenkaan jaksanut ponnistaa. Itku puhkesi äkkimäisenä tyrskäyksenä esille.

Silloin vaari vimmastui. Hän nousi äkkiä, tempa-

si vapisevan pojan käsiinsä ja lennätti hänet ovesta ulos.

Tyrmistyneenä jäi poika seisomaan porstuaan. Mutta siinä selvisi hänelle pian, että oli se toki parempi, kun ulos pääsi, vaikka rajullakin kyydillä, kuin tuvassa itkua pidätellä. Nyt ei enää itketä yhtään. Käsi-varret tosin vielä kimmoilivat rajusta pitelystä, mutta kylläpä taasen herkiävät. Ja nythän pääsee äidin luo. Missä onkaan äiti? Poika juoksi kotaan, mutta siellä ei ollut ketään. Vesipata vain pihisi keskellä huonetta olevan tulisijan päällä ja huone oli savua täynnä. Sitte juoksi poika saunaan, mistä äsken tupaan oli lähtenytkin, kysyäkseen Marilta äitiä. Mari oli talon puolikasvuinen palvelustyttö ja oli hän listimässä nauriita saunassa.

„Kah tule tänne, Armas, tule!“ sanoi Mari. „Katso pas, kun olen raaputtanut sinulle näin paljon naurista!“

Pojan kasvoilta kokonaan katosi peljästyntynyt ilme, kuullessaan Marin ystävällisen äänen. Heidän välillään olikin luja ystävyysliitto. Kesäisillä paimenretkillä se oli syntynyt. Voi, kuinka he molemmat iloitsivat, kun he paljasjaloin juoksivat pitkin kasteista nur-

mikkoa kauniina kesäaamuna! Aurinko kohosi metsän reunasta niin sanomattoman suloisena, kastepisarat välkkyivät puissa, kukissa ja ruohossa, metsä oikein helähteli lintujen laulusta, lehmätkin olivat niin tyytyväisen näköisiä ja nuori sonnivasikka teki hulkurisia hyppyjä lasten suureksi riemuksi. Siellä, kauniissa luonnon helmassa, unohtui lasten mielestä isännän ja vaarin vihainen muoto ja rumat, kiukkuiset sanat. Jos ei emännän murheellinen muoto olisi muistunut heidän mieleensä, niin lasten riemulla ei olisi rajoja ollut.

Mari oli raaputtanut ison kasan naurista saunan penkille. Siitä poika sitä otti käteensä ja vei suuhunsa. Ei haitannut, vaikka multaakin oli joukossa vähäsen.

Mutta nauriista johtuivat Armaan ajatukset vääriin ja silloin hän muisti, että hän olikin äitiä etsimässä.

„Mari, missä on äiti?“ kysyi hän.

„Rannassapa tuo on vaatteita huuhtomassa,“ vastasi Mari. „Äskenhän olin viemässä emännän kanssa pyykkikorvoa rantaan.“

Silloin heitti Armas nauriin „raaput“ ja Marin ja juoksi kiireesti rantaan. Siellä huuhtoi emäntä vaat-

teita. Mitä likemmäksi äitiä poika pääsi, sitä elävämmin muistui hänen mieleensä vaarin ankaruus ja kun hän seiso i äidin vieressä, pitäen kiinni hänen hammestaan, muistaa hän niin selvään vaarin kiukkuiset sanat ja lujan pitelyn, että hän on taas vähällä ruveta itkemään. Äiti huomasi sen ja kysyi, mikä häntä vaivasi. Silloin tuli Armaalta itku, eikä hän saanut muuta sanotuksi, kuin:

„Tuo vaari.“

Äiti kyllä ymmärsi siitäkin.

„Minkätähden menit tupaan?“ sanoi hän.

„Äitiähän minä etsin,“ sanoi poika.

„Äitiä. Niin — etsi vain, raukkani, äitiä, eihän sinulla muita etsittäviä olekaan.“

Äiti ei voi torua Armastaan, mutta ei hän tahdo lapsen kuullen soimata vaariakaan. Liian paljon saa lapsi muutenkin kokea ja nähdä elämän varjopuolia.

„Hyvä Jumala, mikä tuleekaan lapsesta, joka tällaisessa kodissa kasvaa?“ huudahti onneton äiti sydämessään.

Äiti huuhtoi poikansa valkoista paitaa.

„Oi, jos vois in, jos vois in huuhtoa häpeän jäljet lapsestani pois!“

„Kyllä sinä voit,“ kuiskasi hänelle outo ääni. „Heitä vain poika lampeen, niin ei tarvita suurtakaan aikaa, kun poika on ainiaaksi päässyt kaikesta onnettomuudesta. Omakin tilasi tulee paremmaksi, kun ei enää ole poikaa alituisena silmätikkuna miehille.“

Niinpä kylläkin. Kun hän sisälle menee, niin vaarin pistopuheet ovat häntä odottamassa ja kun isäntä tulee kotiin, niin raa’at soimaukset tietää hän saavansa mieheltään palkaksi päivän töistä. Eikökän tosiaankin ole parasta panna poika lampeen, hellästi laskea sinne, kuten äiti laskee lapsensa kehtoon ja sitte mennä pensaan taakse piiloon, ettei näe pojan kuolinkamppailua? Voisihan sitte vähän ajan päästä ruveta kyselemään lasta ja sitte — ajatukset eivät sitä tietä pitemmälle juosseet.

„Mitä, mitä, mitä? Olenko minä todella ajatellut sellaista? Hyvä Isä, kun en vaan tulisi hulluksi! Ei suinkaan Jumala ole sitä varten lapselleni elämää antanut, että minä sen hukuttaisin.“

„Saanko minä tuon puseron huomenna päälleni, äiti?“ kysyi poika, katsellen pientä, sinistä puseroa, jota äiti paraallaan huuhtoi.

„Saat,“ vastasi äiti.

„Mutta isäntä ja vaari toruvat, kun se on puhdas. Äiti, elä silitä sitä, ettei se ole sitte niin kaunis.“

Äiti naurahti, vaikka tuska vihloi sydäntä.

„Silitä,“ kertasi hän ajatuksissaan.

„Miksi rupesin minäkin häpeääni silittämään naimisiin menemällä? Monikertaisesti saamme nyt sentähden kärsiä sekä lapsi että minä.“

„Äiti, minkätähden isäntä ja vaari aina toruvat sinua ja minua, vaikka emme heille tee mitään pahaa?“

„Elä kysele, Armas, ei äiti voi sanoa. Sitte äiti sanoo, kun tulet suureksi,“ lisäsi hän, nähdessään pojan ihmettelevän katseen.

„Minkätähden vaari ja isäntä sinua sanovat huoraksi?“ kysyi poika jälleen.

Kauhea, ennen tuntematon tuska täytti äidin rinnan.

„Voi kuitenkin, voi!“ huudahti hän.

„Siinä voivottelet,“ kuiskasi outo ääni taas hänelle. „Hyppää lampeen ja vie poika kanssasi.“

Hädissään katsoi hän lammelle. Tyynenä, kauniina loisteli se ilta-auringon valossa.

„Voi hyvä Luoja, kuinka sinun maailmasi on kaunis!“ huudahti hän ääneensä ja sitten jatkoi hän hil-

jaisemmin „Minkätähden on ihmislasten kesken niin paljon kurjuutta olemassa? Sinun tahtosi se ei voi olla, eikä sekään, että itseni ja lapseni sentähden hukuttaisin.“

Tyyni rauha laskeutui nuoren emännän rintaan, joka äsken vielä tuskasta huokaili.

Samassa juoksi Mari kiireesti rantaan.

„Isäntä tuli pellolta ja kysyy emäntää,“ sanoi hän.

„Mennään sitte vaan,“ vastasi emäntä.

He nostivat pyykkikorvon olalleen ja läksivät pihaan. Tupaan päästyään he näkivät kuinka isäntä, vaari, renki-Juho ja piika-Elsa jo istuivat syömässä.

„Sen pennun vaatteitako siellä taas piti näin kauan pestä, ettei illallista joutanut pöytään laittamaan?“ jyrähti emännälle tervehdykseksi.

Emäntä ei vastannut mitään, lisäsi vaan kuppeihin keittoa, jonka hän ennen rantaan menoaan oli valmistanut. Marin käski hän ruveta syömään ja itse meni hän juottamaan vasikoita sillä aikaa, kun toiset söivät. Illallisen jälkeen rupesivat emäntä ja Elsa lypsämään lehmiä, jotka Elsa työstä tullessaan oli ajanut kotiin.

Syksyinen ilta oli jo pimeään verhonnut luonnon,

kun vihdoin emännän monet toimet päättyivät. Hän otti tuvan penkillä nukkuneen pojan syliinsä ja läksi kammariin. Vapisten tarttui käsi lukkoon. Hiljaa, hyvin hiljaa avasi oven. Helppoittava huokaus pääsi häneltä, kun vuoteelta jo kuului isännän raskas kuorsaaminen. Kyllä sietikin kuorsata, kun monen viikon laiskottelemisen perästä oli ollut kokonaista neljä päivää peräkkäin työssä.

Hiljaa laski emäntä pojan lattialla olevalle vuoteelle. Pojan peitettyään istui hän pöydän päähän, painoi päänsä pöytää vasten ja antoi kyyneleensä ruveta vuotamaan. Mutta itkeäkään hän ei saanut vapaasti, sillä kovin täytyi varoa, ettei vaan mitään liikkettä eikä ääntä syntyisi, silloin saattaisi isäntä herätä ja silloin olisi myös yön rauha mennyttä.

Itkun tyynnyttyä nousi emänsä riisuutumaan ja laskeutui sitte miehensä viereen sänkyyn. Paljoa mieluummin olisi hän laskeutunut poikansa viereen lattialle, saisi siellä edes vapaammin ajatella, mutta entisestä kokemuksesta hän tiesi, ettei se käynyt päinsä. Hän koetti nyt ensin ruveta nukkumaan, mutta kun hän sen huomasi mahdottomaksi, antoi hän ajatuksilleen vallan näytellä kuvia sielunsa silmille omasta

eletystä elämästään:

Oi onnellista aikaa! Nuorena, kauniina, iloisena tyttönä eleli hän vanhempiensa kotona, kauniissa Purolan torpassa. Isä ja äiti rakastivat paljon ainokaisista Anni-tyttöään. Kahdeksantoista vanhana suoritti hän kansanopistokurssin. Samana keväänä, kun hän opistosta palasi, tuli naapuripitäjästä Kuuselan kartanon rouva pyytämään häntä palvelukseensa. Isä ja äiti panivat aluksi vastaan, mutta kun hän itse kovasti halusi mennä, niin viimein hekin suostuivat. Rouva myös vaati kovasti, sanoen välttämättömästi tarvitsevansa vilkkaan, sivistyneen tytön, kun paljon tulee kesävieraita. Tehtiin sitte sopimus, että Anni viikon päästä lähtee kartanoon.

Isä itse hänet sinne kyyditsi. Hyvästi jättäessä näki hän kyynelen nousevan isän silmiin, kun hän, Annin kättä omassaan pitäen, sanoi:

„En ole sinua paljon varotellut, kun tiedän, että itsekin tiedät, mikä on hyvä, mikä paha. Vanhaksi alamme jo tulla, äitisi ja minä, koskaan et ole meille murhetta tuottanut, elä tuota vastakaan. Onnellista on elää, kun lapsi hyvää tietä vaeltaa.“

Anni puhkesi itkuun. Olisi tehnyt mieli tarttua si-

tä hyvää isää kaulaan, mutta kun hän samassa huomasi pihan toisella puolella seisovan nuoren miehen katselevan heitä, niin se jäi tekemättä.

„Hyvästi nyt!“ sanoi isä.

„Hyvästi, hyvästi!“ vastasi Anni.

Isä lähti ajamaan.

Kun Anni siinä katseli isän jälkeen, tuli nuori mies sieltä pihan toiselta puolelta tervehtimään häntä. Työnjohtaja Leinoseksi esitti itsensä.

„Neidillä taitaa olla ikävä,“ sanoi Leinonen.

„Onhan se vähän,“ vastasi Anni ja taas olivat kyynelleet tulemaisillaan esille, vaikka hän koettikin ne verhota hymyilyn varjoon.

Yhtä ja toista Leinonen siinä vielä jutteli ja Annia ujustutti niin kovasti. Veret ihan polttivat poskilla. Ei hän ennen koskaan ollut sillä tavalla ujustellut vieraiden kanssa puhellessaan, mutta eipä hän ollutkaan ennen koskaan huomannut kenenkään nuoren miehen häneen niin kummasti katsovan. Se katse sekä pelotti että viehätti. Ja kun Leinonen viimein, kauniisti kumartaen ja hymyilen, jätti hänet, niin kummalista, outoa iloa tuntien, riensi Anni pieneen kammariin, joka oli hänelle asunnoksi annettu.

Rouvan ystävällisesti puhellessa ja töitä hänelle neuvoessa kului se päivä nopeasti iltaan. Toukokuun yö verhosi luonnon hienoon, hämärään viittaansa ja suuri kartano vaipui yölliseen lepoon. Annikin oli jo vuoteellaan kammarissaan. Hänen siinä valvoessaan ja miettiessään muistui hänelle mieleen Leinosen puhelu. Veri nousi poskille, outo levottomuus laskeutui sydämeen ja uni pakeni pitkäksi ajaksi.

Viikon varrella Anni useamman kerran joutui puhelamaan Leinosen kanssa. Sunnuntaina, kun Anni erään toisen palvelustytön kanssa palasi kirkosta, yhtyi Leinonen myös heihin jo kirkkomäellä Annin rinnalle asetti hän itsensä kävelemään. Anni sekä peljästyti että ilostui. Pelko kuitenkin pian katosi ja iloisesti puhellessa sekä suloisen tunteen rintaa lämmittäessä, kului matka loppuun — Annin mielestä liian pian.

Seuraava viikko kului kuin huumauksessa. Yhä useammin Leinonen Annia puhutteli. Anni ei enää yrittänytkään vastustaa sitä omituista suloista tunnetta, joka oli vallannut hänen sydämensä. Hän tunsu ja tiesi rakastavansa Leinosta nuoren sydämensä koko lämmöllä. Kun isän jäähyväishetkellä lausumat sanat muistuiivat hänen mieleensä, tunsu hän toisinaan

vieläkin levottomuutta, mutta hän karkoitti sen heti pois.

„Eihän rakkaus voi olla syntiä,“ ajatteli hän.

Vanhemmiltaan ei hän mitään aikonut salata, vaan päätti heti kirjoittaa heille, kun Leinonen vaan jotain erikoisempaa puhuu ja että hän puhuu, siitä oli Anni varma. Hän uskoi olevansa rakastettu.

Kolmatta sunnuntaita vietti Anni kartanossa. Oli lämmin, suloinen kesäkuun ilta. Kartanon herrasväki oli lähtenyt huviretkelle järvelle. Rouva oli sanonut, ettei Annin tarvitse heitä odottaa, kun vaan laittaa illallisen pöytään. Toiset palvelustyöt olivat menneet kylään tansseihin. Anni vei pesu- ja juomavedet makuusuojiin, laittoi vuoteet, asetti illallisen ruokasalin pöydälle ja meni sen jälestä vielä hetkiseksi puhelemaan vanhan, köyhän, mutta herttaisen Tiina-muorin kanssa, joka asui kartanon saunassa. Sieltä tultuaan meni hän omaan kammariinsa, sytytti kynttilän-pätkän ja rupesi kirjoittamaan kirjettä kotiinsa. Hän oli hyvin työhönsä vaipunut, kun äkkiä alkoi ruveta kuulumaan hiljaista naputusta ikkunaruuuun. Anni säikähti, veri syöksähti rajusti poskille, hän aavisti, kuka seisoi ikkunan alla. Toinnuttuaan

säikähdyksestä, väisti hän uudinta syrjään, katsoakseen, kuka ulkona oli, vaikka hän sen tiesikin. Hän katsoi ja näki Leinosen.

„Voi, voi, Vilho, kuinka sinä säikähdytit minun,“ torui hän avattuaan ikkunan.

„Anna anteeksi,“ sanoi Vilho, „mutta kun ei meillä päivällä ole tilaisuutta vapaasti puhella, niin olin pakoitettu näin tekemään. Rakas Anni,“ jatkoi Vilho vielä, „tule hetkiseksi tänne ulos, minun täytyy saada sinulle sanoa jotakin.“

„Voi nyt se tapahtuu,“ ajatteli Anni kiireesti.

Hän puhalsi kynttilän sammuksiin ja riensi ulos kiirein askelin. Ulkona tarttui Vilho hänen käteensä ja he läksivät kulkemaan maantielle päin. Isän varoitus-sanat kaikuivat Annin sydämessä, mutta hän koetti unohtaa ne ja se onnistuikin. Yhä kaukaisemmilta ne rupesivat kuulumaan ja kun hän samassa tunti Vilhon lujasti puristavan kättään, jäivät ne mielestä kokonaan.

„Voi, jos tytöt tulevat meitä vastaan,“ hätäili Anni.

„Eivät ne tule vielä,“ sanoi Vilho, „ole vaan huolehti.“

Maantietä vähän matkaa kuljettuaan, poikkesi-

vat he eräälle sivutielle. Lähellä maantietä, sivutien varrella oli kaunis, koivuja kasvava kumpu. Sille he nousivat. Koivut seisoivat liikkumattomina. Annin mielestä ne näyttivät niin juhlallisilta, melkein pä an-karoilta. Pyhäältä tuntui ihana kesäkuun yö. Anni tun-si itsensä niin turvattomaksi, levottomuus täytti hä-nen rintansa. Silloin tunsu hän äkkiä Vilhon käsien kiertäytyvän ympärilleen ja kuuli korvissaan hänen kuiskeensa. Rakastavansa vakuutti Vilho Annia, Anni kyllä oli jotain tämäntapaista odottanutkin, mutta nyt hän kuitenkin tunsu ikäänkuin kokoon lamautuvan-sa, eikä voinut mitään vastata Vilhon kysymyksiin. Samassa hän taas tunsu Vilhon suutelon huulillaan ja nyt purskahti hän itkuun. Hädissään hän muisti, että Vilho odottaa vastausta. Kaiken voimansa liikkeelle pannen kysyi hän vihdoin:

„Onko tämä totta?“

Anni tunsu Vilhon käsien irtautuvan ja heti taas si-tä lujemmin tarttuvan kiinni. Silloin nojautui hänkin Vilhon rintaa vasten ja tunsu sydämensä täyttyvän su-loisesta onnesta.

Seuraavana aamuna, kun Anni meni keittiöön, oli Hilda, joka kartanossa palveli ruuanlaittajana, hy-

vin vihoissaan. Kovasti kolistellen piteli hän patoja ja pannuja. Anni, ollen arka luonteeltaan, ei uskaltanut kysyä, mikä häntä suututti. Kuitenkin hän aavisti, että Hilda hänelle oli vihoissaan. Hän oli huomannut jo ennen Hildan rakastavan Vilhoa. Vilho sen myös tiesi, mutta hän oli sanonut Annille, että hän ei välitä Hildasta vähääkään ja siltä se näyttikin. Varmaan Hilda nyt aavisti Vilhon olleen Annin seurassa, kun ei tanssipaikassa ollut.

Viimein rupesi Hilda puhumaan. Hyvin ivallisella äänellä hän sanoi:

„Mutkalan Tildan luokse Vilhokin varmaan viime yönä meni, koska tuli meitä vastaan, kun tanssista tulimme. Kun ei vienyt sinua muokanaan, olisit siellä varmaan saanut itsellesi sulhasenkin, siellä kun niitä aina on niin runsaasti Tildallekin tarjolla, ettei toisten sulhasia tarvitsisi pitää.“

Hildan puhe koski Anniin kovin kipeästi. Ei hän ollut ikinä ennen kenenkään kanssa riidellyt. Sydämensä rupesi kovasti sykkimään ja korvissa humisi.

„En minä ole kenenkään sulhasia pitänyt,“ sanoi hän. „Tiedän kyllä, ketä tarkoitat, mutta eipä se siltä ole näyttänyt, että hän sinulle mitään kuuluisi.“

„Ei kuulukaan,“ vastasi Hilda vihasta vapisevalla äänellä, „ja se on sinun syysi.“

Anni aikoi vielä vastata, mutta muisti samassa äitinsä usein lausumat sanat:

„Vaitioleva kaikki voittaa.“

Sen vuoksi oli hän vaiti, vaikka sydämensä rajusti kuohui.

Ei jatkanut Hildakaan enää puhetta ja vähitellen patojen ja pannujen kolisteleminenkin lakkasi.

Mutta samalla, kun suuttumus haihtui Annin sydäimestä, laskeutui sijalle raskas suru. Vilhoko, hänen rakas Vilhonsa, joka eilis-iltana hänelle rakkautta vannoi, olisi samana yönä käynyt Mutkalan Tildan luona? Vilhoko olisi käynyt sellaisen naisen luona, joka ei puheistaan, ei teoistaan välittänyt ja joka rahasta möi itsensä jokaiselle, joka vaan siinä tarkoituksessa hänen luokseen meni? Hildaa ei Anni voinut sääliä, sillä hänestä tuntui järjettömältä rakastaa miestä, joka ei vähäkään vastarakkautta näyttänyt osoittavan. Vai olisiko Hildakin ruumiineen antautunut alttiiksi Vilholle siinä toivossa, että vaimoksi pääsisi ja olisiko Vilho siinä tarkoituksessa Hildan luona käynyt? Mahdollista se kyllä oli, jos Vilho kerran Mutkalan Tildan-

kin luona on käynyt. Mutta se ei sittenkään voi olla mahdollista, että Vilho olisi mennyt Mutkalan Tildan luokse. Annia pelottaakseen Hilda varmaan niin sanoikin, saadakseen Annin luopumaan Vilhosta.

Illalla päätti Anni kysyä asiaa Vilholta. Vaikeata se kyllä tuntui olevan, jo sitä ajatellessakin rupesivat posket polttamaan ja Annista tuntui kevyeltä sen vuoksi, että iltaan oli vielä monta tuntia. Mutta kuitenkin hän päätti sen tehdä ja jos hän huomaa Vilhon viattomaksi, niin hän vielä samana iltana kirjoittaa vanhemmilleen ja ilmoittaa rakkautensa. Eihän hänellä ole mitään syytä salata sitä ja eiväthän isä ja äiti voi olla siitä pahoillaan, että hän on kunnan miehen morsiamena. „Morsian“ sanan ajatuksiin tullessa kävi hänen lävitsensä omituinen tunne, oliko se ilon vai häpeän tunne, sitä hän ei voinut itselleen selvittää. Mahdollista oli, että siinä oli kumpaakin tunnetta. Hänkö oli morsian, oli niin läheisessä suhteessa mieheen ja kuitenkin, kuinka suloista oli olla morsian!

Ilta tuli. Päivätöiden loputtua meni Anni kamaariinsa. Oven jätti hän lukitsematta, sillä päivällä oli Vilho pihalla ohi menessään pyytänyt Annin niin te-

kemään. Vilho oli sanonut itsellään olevan asiata Annille ja pyytänyt päästä iltasella käymään hänen luonaan.

Häpeän tunne täytti Annin sydämen, kun hän jätti avaimen ovelle. Vaistomaisesti käsi jo rupesikin sitä pois ottamaan, mutta silloin hän säpsähti: Vilhohan lupasi tulla. Anni katsahti ulos ikkunasta. „Väenpuolen“ porstuan ovi näkyi jo olevan kiinni. Palvelijat olivat jo käyneet levolle. Silloin juuri avautui Vilhon kammarin ikkuna ja keveästi hyppäsi Vilho siitä alas. Mitä nyt? Vilhohan meneekin veräjältä ulos. Minne, minne menee Vilho? Lupasihan Vilko tulla Annin luokse. Meneeköhän Vilho nyt Mutkalan — — Ei, ei, se ei voi olla mahdollista. Ei olekaan. Nythän Vilho taas tulee toisesta veräjältä ja nyt, nyt hän tulee rappusia ylös. Käsi tarttui lukkoon. Kovasti löi Annin sydän, hänen täytyi sitä kädellää painaa.

Vilho tuli sisälle. Silmänsä etsivät Annia. Vilho tuli Annia kohden.

„Nyt minä kysyn,“ ajatteli Anni tuskaisesti. „Vilho ei saa koskea minuun, ennenkuin on sanonut olevansa viaton.“

Samassa tunsu hän olevansa Vilhon syleilyssä ja

kuitenkin jokin käsittämätön voima esti häntä kysymystä tekemästä. Vähän ajan päästä hän, puoleksi leikkillä, kysyi, mikä Vilhon asia oli.

„Se, että tahdon katsella sinua, syleillä sinua, rakas tyttöni, morsiameni,“ vastasi Vilho kiihkeästi.

„Morsian,“ kaikui Annin sielussa „Oi, nythän Vilhokin sanoi „morsian!“ riemuitsi Anni.

Mutta voi, hänenhän piti kysyä, kävikö Vilho Mutkalan Tildan luona. Niin, hän kietoo kätensä Vilhon kaulaan ja kuiskaa hiljaa sen vaikean kysymyksen.

„Nyt, nyt,“ kaikui Annin sydämessä, mutta kuitenkin molemmat tekemättä jäivät.

Illan kuluessa kertoi Anni Vilholle, kuinka Hilda oli ollut vihoissaan. Vilho vain nauroi Hildan vihalle ja rakkaudelle.

Vilhon mentyä aikoi Anni ruveta kirjoittamaan vanhemmilleen. Käsi jo tarttui kynään, mutta kirjoittaminen tuntui niin kovin vastenmieliseltä. Väsymyksen syyksi selitti Anni itselleen sen ja päätti varmasti kirjoittaa seuraavana iltana.

Kesä kului. Oltiin jo heinäkuussa. Annin ja Vilhon suhde oli jatkunut samanlaisena. Joka päivä oli Anni päättänyt kirjoittaa asiasta vanhemmilleen, mutta

aina oli se tekemättä jäänyt. Nyt Anni päättikin jättää sen siksi, kunnes Vilho tekee asian julkiseksi. Tähän asti oli Vilho pitänyt asian salaisena, Annin mielestä liiankin salaisena. Annin mielestä olisi heille molemmille ollut paljon hupaisempaa, jos asia tehtäisiin julkiseksi koko kartanon väelle. Mutta kun Vilho ei sitä tähän asti ollut näyttänyt tahtovan tehdä, niin eihän Anni sitä voinut tehdä. Hänen teki mielensä puhua siitä Vilholle, mutta kainoutensa esti häntä.

Useasti kävi Vilho Annin kammarissa. Niitä iltoja Anni sekä odotti että pelkäsi. Häntä hävetti seurustelunsa Vilhon kanssa ja kuitenkin niinä iltoina, jolloin Vilho ei ollut hänen luonaan, oli hänellä sanomattomasti ikävä. Silloin hän aina teki päätöksen, että seuraavalla kerralla, kun Vilho tulee, hän tunnustaa palavasti rakastavansa Vilhoa ja pyytää, että Vilho pian lopettaisi sellaisen orjuuttavan salaamisen. Ei Annilla kuitenkaan ollut rohkeutta sitä milloinkaan tehdä.

Eräänä iltana heinäkuun lopulla istui Anni kammarissaan Vilhoa odotellen. Hän näki Vilhon kammarin ikkunan avautuvan ja Vilhon hyppäävän siitä alas. Tavallisia kiertopolkujaan läksi Vilho taas kulkemaan tullakseen Annin luokse. Tämän nähdessään

nousi Annin sydämessä yht’äkkiä kysymys:

„Miksi Vilho aina noin peljäten tulee luokseni, miks’ei hän milloinkaan tule päivällä, miks’ei hän milloinkaan päivällä ihmisten nähden edes puhuttelemaan pysähdy?“

Selittämätön pelvon ja avuttomuuden tunne täytti Annin sydämen. Mutta kun hän Vilhon tultua lepäsi hänen syleilyssään, unohtuivat tuskaiset ajatukset kokonaan. Miksi pelkäisikään hän Vilhoa? Vilhohan oli niin hyvä, niin hellä, niin kauniisti hän puhuteli Annia ja eihän Vilho milloinkaan ollut oireitakaan osoittanut, saattaakseen Annia mihinkään huonoon tekoon kanssaan.

Vaikka Anni, Vilhon esimerkkiä seuraten, salasi rakkauttaan muilta ihmisiltä, niin oli se kuitenkin koko kartanon väen tietona. Tiesivät sen herra ja rouvakin, eivätkä näyttäneetkään olevan siitä ollenkaan pahoillaan. Eräänä aamuna, kun Anni voi aamukahvin sisälle, kysyi herra:

„Milloinka vietetään Annin ja Vilhon häitä?“

Anni vastasi punastuen, ettei hän tiedä. Rouva kehoitti pitämään ennen kuin kesä kokonaan loppuu ja hän puolestaan lupasi hää-varat lahjoittaa.

Häveten, mutta kuitenkin iloissaan poistui Anni. Hänen teki mielensä heti mennä puhumaan siitä Vilholle, mutta kuitenkin päätti hän sen jättää sopivampaan aikaan.

Eräänä lauantaina elokuun keskivaiheilla läksi Anni käymään kotonaan. Seuraavana maanantaina aikoi hän tulla takaisin. Kun Vilho edellisenä iltana oli ollut hänen luonaan, oli Annin niin kovasti tehnyt mieli kysyä Vilholta, saako hän ilmoittaa heidän suhteensa vanhemmilleen. Kysymättä se kuitenkin jäi. Hän toivoi, että Vilho itse ottaisi asian puheeksi ja kehoittaisi häntä niin tekemään. Toivoipa hän sydämensä syvyydessä, että Vilho lähtisi hänen mukanaan. Vilho ei kuitenkaan mitään virkkanut. Pettyneemmällä mielellä kuin milloinkaan ennen oli Anni sillä kertaa Vilhon lähdettyä. Pohjatonta ikävää hän tunsu, mutta se ikävä ei tuntunut kohdistuvan yksin Vilhoon, se oli osaksi sitäkin, mutta osaksi myöskin jotain muuta selittämätöntä kaipuuta. Päänsä painoi Anni pöytää vasten ja itki, itki katkerasti.

Kotona ollessaan hän monta kertaa aikoi ruveta kertomaan äidille suhteestaan Vilhoon ja pyytää äitiä puhumaan isälle, mutta ei saanut vaan rohkeutta

alottaakseen. Omatuntonsa soimasi häntä, mutta hän lohdutti itseään sillä, että hän pian kirjoittaa vanhemmilleen ja sitte ilmoittaa asian. Kun se Vilho nyt vaan pian sanoisi, milloinka hän aikoo Annin omistaa!

Hilda oli koko kesän ollut Annille vihamielinen. Annin hellä mieli oli siitä kovin kärsinyt. Mutta sykykesällä oli Hilda saanut rakastajakseen erään kartanon rengeistä ja näyttänyt tulleen lohdutetuksi Vilhon menettämisestä. Näyttipä hän jo kokonaan leppyneen Annillekin, koska toisinaan kysyikin Annilta hänen ja Vilhon suhdetta. Olisi Anni siitä mielellään puhunutkin jollekin hyvälle tytölle, mutta Hildan kasvoilla hänen kysyessään väreili aina niin ivalinen hymy, että se karkoitti Annin luottamuksen kerassaan.

Kesä kaunis muuttui vähitellen synkäksi syksyksi. Vilho oli hakenut ja saanut paikan kaukana, monen peninkulman päässä olevassa herraskartanossa.

Oli synkkä, sateinen lokakuun ilta. Anni istui kamarissaan, käsityö helmassaan. Hänen piti sitä valmistaa, mutta sormilla ei ollut ohjaajaa ja ilman ne eivät kyenneet työhön. Käsityössä eivät Annin ajatukset voineet sillä kertaa viipyä. Vilho siis todellakin ai-

koi mennä ja jättää hänet. Edellisenä iltana oli Vilho ilmoittanut Annille saaneensa uuden paikan. Vilho nähdessään kyynelten nousevan Annin silmiin oli hymyillyt hieman, mutta oli kuitenkin tarttunut Anniin hellällä syleilyllä ja luvannut heti uudesta paikastaan kirjoittaa Annille. Siihen oli Annin täytynyt tyytyä, vaikka mielensä tekikin paljon puhua.

Yksin istui Anni, käsityö helmassaan, suru raskastakin raskaampi sydämessä.

„Oi Jumala,“ puheli hän itsekseen, „jos sinä ihmisistä rakastat, niin anna minulle voimaa ilmoittaakseni Vilholle asiani. Voi, voi, miten voin minä sitä Vilholle ilmoittaa, kun en itsellenikään sitä sanoa uskalla? Voi miksi rakastin minä onneton Vilhoa niin paljon? Nyt menee Vilho pois, enkä minä voi sitä hänelle sanoa. Voi, voi, mihin joudun, minne menen minä onneton?“

Suru raskastakin raskaampi oli Annin sydämessä.

Sateinen ja pimeä oli sekin ilta, jolloin Vilho viimeisen kerran tuli Annin luokse. Seuraavana päivänä oli hän lähtevä. Rouvan monista pyynnöistä oli Anni edelleenkin jäänyt kartanoon palvelukseen. Samapa se hänelle nyt jo oli, olipa hän vaikka missä. Eihän hänellä enää ollut mitään odotettavaa elämäl-

tä. Kun kuolema vaan pian tulisi, etteivät vanhemmat eivätkä muutkaan ihmiset saisi nähdä, miten hänelle on käynyt. Ja eiköhän se sentään tulekin, kun oikein odottaa ja rukoilee. Kuinka saattaakin Vilho mennä pois, niin kauas ja jättää hänet, jota on kukkasekseen ja morsiamekseen kutsunut? Anni tunsikin, kuinka Vilhon käsi lujemmin kietoutui hänen ympärilleen. Kuin unessa kuuli hän Vilhon puheen:

„Minkätähden olet niin totinen ja kalpea?“

Anni havahtui ja nauroi aavemaisesti.

„Nythän on syksy,“ vastasi hän vihdoin.

„Niin on,“ sanoi Vilho, „mutta minähän kysyin, minkätähden sinä olet niin totinen ja niin kumman kalpea.“

„Olisiko kumma kun näin minut jätit?“ puhkesi Anni valittamaan.

Vilho heltyi, lupasi moneen kertaan kohta kirjoittavansa uudesta paikasta, kun sinne pääsee. Kehui uuden paikkansa olevan paljon edullisemmän nykyistä ja juuri sen vuoksi sinne muuttavansa.

Jo seuraavana päivän Vilho matkusti. Mutta hän oli luvannut pysyä uskollisena Annille.

Anni oli tyyntynyt. Ehkäpä Vilho sittenkin täyttää

velvollisuutensa.

Anni sai jonkun ajan takaa kotoa kirjeen.

Äiti siinä vähän moitti Annia, kun ei hän pitkään aikaan ollut kotona käynyt, eikä edes kirjoittanut. Tuska Annin sydämessä vaan kasvoi. Miten voi hän asian ilmoittaa vanhemmilleen ja miten voivat vanhemmat kestää sellaista surua? Hänestä tuntui mahdottomalta milloinkaan voida mennä vanhempiansa silmien eteen.

Iltasilla, yksin huoneessaan ollessaan, löysi hän usein itsensä katsomasta sitä kammaria kohti, missä Vilho oli asunut. Tuntui toisinaan, kuin näkisi hän Vilhon tulevan ja toisinaan oli hän kuulevinaan avaimen liikahduksenkin ovelta. Vaistomaisesti hän silloin katsoi pöydällä olevaan avaimeen ja havahtui harhaunelmistaan. Kauhea tuska silloin aina uudella voimalla hänen sydämeensä syöksähti. Vihdoin hän ei voinut enää yksinään viettää öitään. Hän pelkäsi menettävänsä järkensä. Hän pyysi Hiljalta, joka Hildan sijaan oli kartanoon tullut, saadakseen maata hänen kanssaan keittiössä. Hilja siihen suostuikin, sillä hän sääli Annia. Hyvältä tuntuikin Annista olla hänen läheisyydessään, sillä Hilja oli kaikin tavoin hyvä tyt-

tö.

„Hyvä kello kauas kuuluu, paha vielä kauemmaksi,“ sanotaan. Tieto Annin tilasta oli mennyt hänen kotiinsa. Kotoa tullut kirje sen ilmaisi. Siinä äiti sydäntä liikuttavilla sanoilla pyysi Annin edes ilmoittamaan asian oikean tilan. Sanoi sentään toivovansa, että kaikki olisi vaan pahain ihmisten turhaa puhetta.

Kammarissaan istui Anni kirje helmassaan. Rouva tuli sisälle ja kysyi, mistä kirje oli tullut. Anni ojensi sen rouvalle. Rouva luki ja mietti hetkisen. Sitte hän kysyi Annilta, menisikö hän kotiin, vai olisiko hän edelleen vielä kartanossa. Rouva kyllä lupasi pitää hänet kesänkin yli, jos vain Anni tahtoisii olla. Arveli, että vanha Tiina-muori kyllä hoitaisi Annia silloin, kun hän hoitoa tarvitsisi.

„Kyllä minä kotiin menisin, ainakin käymään, mutta en uskalla. Isää pelkään eniten,“ vastasi Anni.

Rouva taasenkin mietti.

„Uskaltaisitko paremmin, jos minä tulisin kanssasi?“ kysyi hän. „Tultaisiin sitte takaisin, jos isä olisi kovin vihoissaan.“

Rouvan hyvyys liikutti Annia. Ei hän siis vielä ol-

lutkaan koko maailman hylkäämä, niinkuin hän oli ajatellut. Kyynelten silmistä virtaessa kiitti hän rouvaa ja lupasi lähteä.

„No niin, mennään sitte,“ sanoi rouva. „Pitäähän minun auttaa niin paljon kuin voin, sillä onhan siinä minunkin syytäni tavallaan, kun en paremmin pitänyt asiastanne huolta. Mutta en luullut minäkään, että Vilho olisi sellainen ollut.“

Seuraavana päivänä he lähtivät ajamaan Annin kotiin. Vanha muona-renki, Jaakko, otettiin kyytimieheksi.

Annin koti, Purola, on korkealla kunnaalla. Pieni, vilkas puro juoksee kunnaan alatse. Koivuja kasvaa rinteellä, estäen asuinrakennuksen tielle selvään näkymästä. Alhaalla puron partaalla on pieni sauna.

Keväinen päivä oli illaksi muuttumassa, kun rouva, Anni ja Jaakko saapuivat Annin kodin lähelle. Kun he saapuivat puron rantaan, tarttui Anni lujasti Jaakkoa käteen, pyytäen häntä pysähdyttämään hevosen.

„Minä en voi tulla, en voi,“ sanoi hän.

Rouva koetti tyynnyttää, mutta Anni tarttui ohjaksiin ja pysähdytti hevosen. Kauhea tuska oli vallannut Annin. Mahdottomalta tuntui hänestä sellai-

sena mennä kotiin, josta hän puhtaana, onnellisena ja iloisena oli lähtenyt. Vihdoin sai rouva hänet hiukan tyyntymään. Anni ei kuitenkaan millään ehdolla suostunut rouvan kanssa yhdessä ajamaan pihaan.

„Minä en voi kestää, kun isä tulee ulos katsomaan kuullessaan pihaa ajettavan,“ sanoi hän.

Hän lupasi mennä saunaan ja siellä odottaa, kunnes rouva toisi hänelle tiedon, mitä vanhemmat olivat sanoneet. Ennenkuin rouva ennätti mitään vastata, nousi Anni reestä ja juoksi saunaan. Hän vapisi koko ruumiiltaan. Saunan oven pani hän hakaan sisäpuolelta. Hän toivoi, ettei kukaan ikänä tulisi häntä katsomaan, vaan antaisivat hänen olla siellä yksinään, kunnes kuolisi. Ja kuitenkin tuntuivat ne minuutit, mitkä hän siellä vartosi, melkein loppumattoman pitkiltä.

Viimein kuului askeleita. Annin sydän löi, niin kuin olisi se tahtonut ulos rinnasta ryöstäytyä. Ulkopuolella tarttui joku oven vetimeen. Epätoivon voimalla painoi Anni haka yhä lujemmin kiinni. Rouva rukoili häntä avaamaan, lopuksi nuhtelikin. Viimein Anni jonkun sisällisen voiman pakottamana avasi oven.

Anni ei uskaltanut kysyä mitään, hän vaan tunsi, kuinka veri pakeni pois hänen kasvoiltaan ja jäsenistään. Kalpealta näytti nuori rouvakin. Hetkisen he seisoivat puhumatta mitään. Viimein he, ikäänkuin yhteisestä sopimuksesta, painautuivat penkille istumaan.

„Kyllä tästä on leikki kaukana, Anni kulta,“ sanoi rouva vihdoin. „Kovasti tämä vanhempiisi koskee, mutta kuitenkin he sinulle anteeksi antavat. Todella jaloja ihmisiä ovat vanhempasi.“

Samassa kuului askeleita oven takaa. Ovi avautui ja isä näyttäytyi ovesta. Äiti seurasi jälessä. Kun Anni näki heidät, huimasi hänen päätään, silmissä pimeni ja ikäänkuin turvaa etsien tarttui hän lujasti kiinni rouvan käsivarteen. Hän kuuli rouvan huutavan:

„Voi, voi!“

Sen jälestä meni hän kokonaan tunnottomaksi.

Kun hän heräsi, huomasi hän makaavansa penkillä ja äidin istuvan hänen pääpuolellaan, pitäen kättään hänen otsallaan. Isä seiso keskilattialla ja rouva istui äidin vieressä. Hän kuuli isän sanovan:

„Niin näyttää olevan, kuin sanoittekin, ettei hän nuhteita tarvitse. Hyvä lapsi hän aina olikin, mutta

voittaa se paha hyvänkin. Anteeksi kyllä voimme hänelle antaa, vaikka emme häpeätä voikaan pois pyyhkiä.“

„Voi, voi, minua onnetonta,“ sanoi Anni sydämesään.

Hänen mielestään tuntui isä lempeine sanoineen joltakin korkeammalta olennotta kuin tavalliselta ihmiseltä. Niin hellältä tuntui äidin käden kosketus hänen otsallaan. Hänestä tuntui, kuin pitäisi hänen paeta häpeä-taakkoineen kauempaakin kauemmaksi näiden jalojen ihmisten edestä. Ja kuitenkin, kuinka hyvältä tuntui olla näin likellä heitä! Niin hyvältä tuntui, kun ei enää tarvinnut heiltä mitään salata ja sai kuulla ja tuntea, että he hänelle anteeksi antavat.

Annin tuska puhkesi kyyneleinä esille. Äiti ja rouvakin itkivät. Anni näki isänkin silmiin nousevan suuret kyynelhelmet. Mutta tuntui Annista siltä, kuin katkerin tuska sittenkin jo olisi ohi niin häneltä kuin muiltakin. Anni muisti joskus lukeneensa, että itku poistaa tuskan, niinkuin virvoittava sade poistaa hallan jäljet.

„Tule sisälle, lapsi parka,“ sanoi isä. „Elä pelkää, emme kai me armottomampia saa olla kuin vieraat-

kaan ihmiset.“

„Armoahan itsekin tarvitsemme joka hetki,“ lisäsi äiti.

He nousivat kaikki ja läksivät sisälle.

Seuraavana aamuna läksi rouva menemään kotiaan. Anni ei kylliksi voinut mielestään kiittää häntä.

„Miten olisikaan minulle käynyt, jos ei rouva olisi ollut niin sanomattoman hyvä minulle,“ ajatteli hän. „Varmaan en olisi voinut kestää, jos hän olisi tylästi ja halveksien kohdellut minua.“

Anni tunsu, kuinka syvästi hänen lankeemuksensa koski vanhempiaan, vaikka he koettivatkin suruansa Annilta salata, nähdessään hänen itse kovasti surevan. Kerran kun isä ja äiti tulivat navettaan, löysivät he Annin nojautuneena karsinan aitaan vasten ja itkuvän. Äiti säikähti ja kysyi:

„Mikä sinun on?“

„Ei minulla sen kummempaa ole kuin tähänkään asti,“ vastasi Anni.

„Elä sinä aina itke“, sanoi isä, „kun ei se kuitenkaan itkulla parane.“

„Voi isä, minä en voi tätä surua ja häpeätä kestää. Kun ei se kuolemakaan tule, vaikka kuinka sitä odot-

taisi.“

„Kyllä sinä voit kestää ja mekin voimme Jumalan avulla. Kaikista enemmän, luullakseni, saa kärsiä hän, joka kaikista vähimmin on syyllinen, nimittäin lapsi. Isättömyys on mielestäni suurin kirous, mikä ihmistä kohdata saattaa. Mutta meidän täytyy tehdä, mitä voimme, kirouksen lieventämiseksi. Niin, kuka pa tietää, vaikka Jumala joskus armahtaisi ja antaisi lapselle isänkin.“

Isän sanat herättivät heikon toivon Annin sydämessä Vilhon palaamisesta. Pian se toivo kuitenkin sammui. Isä oli kirjoittanut Vilholle vakavan kirjeen, ilmoittaen, mitä oli tapahtunut ja kehoittanut häntä täyttämään sen, mikä oli velvollisuutensa Jumalan ja ihmisten edessä, nimittäin rupeamaan lapselle isäksi.

„Sinulla ei ole syytä,“ kirjoitti isä, „hyljätä sen naisen rakkautta, jonka olet häpeään saattanut ja joka jo on niin paljon tähtesi kärsinyt, mutta joka kuitenkin sinua vielä rakastaa. Me emme pyydä sinulta mitään uhrauksia. Me voimme kyllä elättää lapsemme ja sinunkin lapsesi. Emme myös vaadi, jos et voi rakastaa lastamme, sinua yhdistymään hänen kanssaan, mutta pyydämme vaan ilmoittamaan, voitko vai et-

kö. Tee, niinkuin omatuntosi vaatii. Vastaa teoistasi Jumalalle! Me voimme, jos niin tarvitaan, antaa sinulle anteeksi pyytämättäkin.“

Toivon ja pelvon vaiheilla odotti Anni vastausta. Toisinaan hän ajatteli, että Vilho ei vastaa, kun ei ker-
ran syksylläkään hänelle kirjoittanut, vaikka niin monasti oli luvannut. Toisinaan hänestä taas tuntui mahdolltomalta, että Vilho hänet ijäksi hyljätä voisi.

Vihdoin tuli tieto. Isän lähettämä kirje tuli takaisin ja siihen oli kirjoitettu, että Vilho on muuttanut pois, ei mainittu, minne.

Synkkä epätoivo laskeutui Annin sydämeen. Hän oli siis todella hyljätty. Hän ei enää milloinkaan saa nähdä, vielä vähemmin omistaa Vilhoa. Ja voi — vielä kauheampaa — hänen täytyy synnyttää maailmaan isätön lapsi.

„Oi taivaan Jumala, anna meidän molempien kuolla!“ huusi Anni sydämensä syvyydestä.

Kuolema ei vaan tullut. Anni lepäsi vuoteella, pieni, isästään orpo poikanen rinnallaan. Oi, kuinka suurta rakkautta tai oikeammin sääliä tunsikin hän lastaan kohtaan!

„Miten suloista sentään olisi häntä rakastaa, jos

isäkin häntä rakastaisi!“ ajatteli Anni.

Monta viikkoa sai Anni viipyä vuoteessa. Suru, katumus ja pelko olivat siihen määrin heikontaneet hänet. Surua ja häpeätä tuotti Annille sekin, että hänen täytyi antaa vanhan äitinsä hoitaa itseään ja lastaan.

Poikanen olisi tarvinnut viedä kasteelle, mutta mistä saadaan kummit isättömälle lapselle? Annin mieleen muistui Korventaustan herttaiset asukkaat. Ne kerran olivat Anninkin kasteelle vieneet, voisivat ehkä hänen poikansakin, vaikka tämä olikin isätön. Korventaustan Maija oli käynyt Annia katsomassa ja oli taasenkin luvannut tulla. Hän tuli ja Anni pyysi häntä ja hänen miestänsä lapselleen kummiksi. Puna nousi Annin kalpeille kasvoille, kun hän kysyi, vievätkö he isättömän lapsen kasteelle.

„Eipä ole isättömältäkään kastetta kielletty,“ vastasi Maija, „viedään poika kasteelle.“

Samana iltana kastettiin pieni Armas.

Toipui Anni vihdoinkin niin paljon, että voi nousta ylös. Mutta eräänä iltana, kun hän palasi lehmiä hakemasta laitumelta, tunsu hän, että nyt täytyi uudestaan laskeutua vuoteelle. Tuli kova kuume. Yöllä hän ei enää tuntenut isää eikä äitiä, Vilhoa vain huusi

Armasta katsomaan. Aamupuolella hourailut lakkasivat, mutta niin heikko hän oli, että tuskin jäsentä liikuttaa saattoi. Isä kysyi, tahtoisiko hän pappia luokseen. Anni ilmoitti tahtovansa, vaikka hän kovin pelkäsi ja häpesikin. Isä toi vanhan rovastin. Pitkän aikaa puhelivat rovasti ja isä kammarissa, ennenkuin tulivat tupaan Annin luo. Rovasti tuli Annin, langenneen rippilapsensa, vuoteen ääreen. Tavanmukaiset, vakavat rippikysymykset tehtyään ja Annin niihin itkien vastattua, puheli rovasti hänelle vielä kauan lempeästi, lohduttavasti.

Tyyni rauha laskeutui Annin sydämeen. Kaikki ihmiset olivat hänelle niin lempeitä, varmaan ei Jumalakaan hänelle ankara ollut. Hän toivoi kohta pääsevänsä haudan rauhaan. Pienen Armaansa olisi hän vain tahtonut niin mielellään viedä mukanaan.

Rovastin mentyä vaipui Anni pitkäksi aikaa tunnottomaan tilaan. Seuraavana aamuna, auringon ensi säteitään heittäessä, hän siitä vasta tointui.

Viikon ajan häilyi Anni elämän ja kuoleman vaiheella. Viimeinkin kallistui voitto elämän puolelle. Nuoruuden ruusut, vaikkakin surun kelmentämät, nousivat taas poskille. Hän voi taas nousta auttamaan

äitiä, joka oli saanut häntä niin paljon auttaa. Vähitellen palasi elämänhalukin. Lohduttavalta tuntui niin Annille kuin äidillekin nähdä, kuinka isä yhä enemmän ja enemmän kiintyi pieneen Armaaseen.

Vuoden ajan oli Anni ollut vanhempiansa luona lapsensa syntymisen jälkeen. Voi, niitä hyviä vanhempia! Eivät nuhteen sanaakaan koko aikana he Annille sanoneet hänen lankeemuksensa tähden. Poikaa rakastivat molemmat suuresti. Sanoipa äiti kerran Korventaustan Maijalle, että isä pitää Armaasta enemmän kuin Annista olikaan tämän pienenä ollessa pitänyt.

Tähän aikaan alkoi Annin kotona kulkea eräs „puhemies-“ Taneli. Hän esitti Annille useita miehiä, jotka tahtoisivat ottaa Annin emännäkseen. Anni ei ensi aluksi ottanut Tanelin puheita korviinsakaan. Ne illettivät häntä. Viimein esitti Taneli hänelle erästä nuorta pikkutilan omistajaa naapuripitäjästä. Anni oli ennen kuullut puhetta samasta miehestä, oli kuullut sanottavan häntä suureksi juomariksi ja hurjastelijaksi. Annia kauhisti ajatellakin itseään sellaisen miehen vaimona. Mutta Taneli kävi saman asian vuoksi monta kertaa. Hän väitti, ettei Rajalan Matti

— se oli puheena olevan miehen nimi — ollut läheskään niin suuri juomari kuin hänestä sanottiin. Anni ei tahtonut kuulla häntä tässäkään asiassa. Hän meni usein pakoon, kun huomasi Tanelin tulevan. Mutta Taneli ei hellittänyt. Hän etsi ja odotti Annia, saadakseen toimittaa asiataan.

„Mutta näettehän te, että minulla on lapsi,“ sanoi Anni kerrankin oikein vihaisesti.

„Kyllä Matti sen tietää,“ sanoi Taneli kielevästi. „Omaksi lapsekseen lupasi Matti lapsen ottaa, kun vaan saa sinut emännäkseen.“

„Omaksi lapsekseen lupasi Matti ottaa lapsen,“ kertasi Anni ajatuksissaan. „Kuinka se olisi mahdollista, että mies, joka ei edes ulkonäöltä tuntenut Annia eikä lasta, voisi sen tehdä, kun ei sitä kerran sekään mies ollut tehnyt, joka oli luvannut Annia rakastaa ja oli lapselle elämän antanut?“

Mutta miten olikaan, niin Anni ei saanut pois ajatuksistaan Tanelin lausetta:

„Omaksi lapsekseen lupasi Matti ottaa lapsen.“

Saattaa olla puheena oleva mies jalokin. Puhuvat-han ihmiset hyvistäkin ihmisistä pahaa, ovat voineet liioitella tässäkin asiassa. Ja kuka tietää, jos hän ker-

ran on jalo mies ja rupee lapselle isäksi, niin voisi Anni ehkä ruveta häntä rakastamaankin joskus. Tosin Vilhon kuva oli nyt vielä niin elävänä hänen sielussaan, ettei se aivan pian saata tapahtua, mutta sitte joskus, kun hän näkisi, että se mies ottaisi hänen lapsensa syliinsä ja lapsi sanoisi häntä isäksi, niin täytyisihän silloin Anninkin sydämen lämmetä.

Kun Taneli taas muutaman päivän päästä tuli, niin oli Anni hänelle jo ystävällisempi. Hänestä tuntui olo niin somalta, ettei hän voinut olla hymyilemättä, kun Taneli veitikkamaisesti häneen katsoi ja sanoi tulleensa katsomaan, miten Rajalan Matin morsian jaksa. Taneli pani nyt liikkeelle parhaimman puhemies-taitonsa ja saikin Annin siihen määrään suostutetuksi, että Anni meni isältään kysymään, antaisiko hän Tanelille luvan tulla seuraavana lauantaina Matin kanssa yhdessä.

„En minä ymmärrä,“ sanoi isä, „itse kai sen parhaiten tiedät. Onhan siitä Matista kuulunut yhtä ja toista pahaa juttua, mutta kuka niiden todenperäisyyden tietää. Itse miestä en tunne. Isänsä ennen tunsin. Hurjanlainen mies oli hän nuorena ollessaan, mutta taisi naimisiin mentyään vakaantua, koska sittem-

min ei enää mitään liikoja hänestä mainittu. Hyvän vaimon saikin, kuulin siihen aikaan kerrottavan. Jos kävisi nytkin niin, että Mattikin tasaantuisi naimisiin mentyään. Mene, jos itse mielesi tekee. Taitaisi saada poika hänestä isän tapaisen ja olisi se naiminen jonkinlainen peite sinunkin häpeällesi. Ja jos hän pohjaltaan on kunnan mies, niin kuka tietää, vaikka menestysisitte hyvinkin.“

Niin sanoi isä.

Anni meni äidin luo ja kertoi isän sanat. Äiti itki, mutta ei hänkään kieltänyt. Anni tuli siihen ajatukseen, että vanhemmat ehkä sittenkin toivovat hänen joutuvan naimisiin. Annin sydämessä kaikuivat isän sanat:

„Olisi se naiminen jonkinlainen peite sinunkin häpeällesi.“

Anni meni Tanelin luo ja sanoi, että hän saa tuoda Matin ensi lauantaina. Nytpä tuli Taneli iloiseksi. Hänen pienet, viekkaat silmänsä oikein loistivat.

Lauantai tuli ja Taneli myös tuli Rajalan Matin kanssa. Isä meni pihalle ottamaan vieraita vastaan. Anni katseli salaa kammarin ikkunasta. Pulskalta näytti mies, niinkuin Taneli oli kehunutkin. Mutta sit-

tenkin oli Matin koko olennessa jotakin selittämätöntä, joka pani Annin melkein vapisemaan ja teki hänen sydämensä kylmäksi kuin jään. Miksi näyttää tuo hevononkin niin levottomalta tuon miehen sitä pidellessä.

Anni ei olisi tahtonut näyttää Armasta Matille, nyt ensi kerralla kuitenkin, mutta äiti asettui jyrkästi sitä tuumaa vastaan.

„Nähdä hänen se kuitenkin täytyy ja sittenhän sen heti huomaa, minkä vaikutuksen se tekee Mattiin,“ sanoi äiti.

Äiti oli tuvassa vieraita vastassa poika sylissä. Matti tervehti äitiä, mutta sitä tehdessä Armaskin, joka ei ollenkaan vieraita ujostellut, ojensi kätensä. Anni tuli juuri silloin kammarista ja huomasi tämän. Silmänräpäyksessä vilahti hänen mielessään ajatus:

„Jos ei Matti tartu lapsen käteen, niin en minäkään tartu Matin käteen.“

Samassa silmänräpäyksessä katsoi Matti Anniin. Annin katse oli lujasti kiintynyt Mattiin, tai oikeammia Matin ja lapsen käsiin. Armas yhä ojensi kättään ja Matti tarttui siihen. Annin jännitys laukesi. Pidätetty huokaus nousi rinnasta. Hän astui Mattia vastaan,

kun tämä tuli tervehtimään häntä.

„Hän tarttui lapsen käteen,“ riemuitsi ajatus Annin sydämessä.

Äitikin merkitsi tämän teon Matille hyväksi.

Isä vei vieraat kammariin ja jäi sinne heidän kanssaan. Kun Anni vei toisen kupillisen kahvia sisälle, käski isä hänenkin jäämään sinne. Anni vavahti kuullessaan isän käskyn. Taneli kysyi Annilta, tahtooko hän nyt heti antaa suostumuksensa, että saadaan „kaupat“ pian valmiiksi. Tanelin tätä sanoessa kohetasivat Annin ja Matin katseet toisiaan. Matti hymyili, mutta hänen hymyilynsä ei nostanut hymyä Annin huulille. Jää, joka hänen sydämeensä oli tullut, hänen ikkunasta Mattia katsellessaan, mutta joka Matin lasta tervehtiessä jo oli alkanut sulaa, vahveni taas hyvää vauhtia. Tuonko miehen kanssa, jonka koko olemus on niin omituisen pelottava, hänen pitäisi tehdä „naimiskauppa“? Tuonko miehen kanssa hänen pitäisi mennä yhdessä asumaan ja viedä lapsensakin sinne? Mitä tekemistä hänellä on miehen kanssa, jonka hän näkee ensimmäisen kerran?

„Oi Vilho, Vilho, miksi hyljäsit sinä minut?“ huusi Anni sydämessään.

Isän, Matin ja Tanelin katseet olivat kiinnitetyt häneen. Matin kasvoilta oli hymyily kadonnut. Anni säikähti. Nytkö heti hänen pitäisi antaa vastaus? Isän sanat: „häpeällesi peitteeksi“ kaikuivat hänen sielusaan ja jää siellä vaan yhä koveni. Mutta juuri silloin muisti hän, että Matti oli tarttunut lapsen käteen ja se ajatus taas vähän lämmitti. Hän koetti hymyillä, vaikka itku häneltä paljon huokeammin olisi tullut.

„Kyllä kai se voidaan tehdä, minun puolestani ainakin,“ sanoi hän äänellä, jonka levollisuutta ja välinpitämättömyyttä hän itse säikähti.

Silloin nousi Matti ylös ja pyysi Annia seuraamaan itseänsä. Anni säikähti taasenkin, mutta läksi kuitenkin. Tuvassa loi hän apua pyytävän katseen äitiin. Armas istui tuvan lattialla. Anni astui jo askeleen lasta kohden, ottaakseen hänet syliinsä, mutta huomasi samassa, että hänen olikin mentävä Matin kanssa ulos.

He menivät ulos. Heidän saapuessaan pihaveräjälle sanoi Matti:

„Koska asia nyt kerran on päätetty, niin ei kai muuta sitte tarvita, kuin että päätetään, milloin kaupunkiin lähdetään. Minun puolestani sopisi vaikka huomenna lähteä.“

Anni hätääntyi. Nytkö siis hän on jo tuohon mieheen sidottu?

„Voi Vilho, Vilho, miks’et sinä tule pelastamaan minua tuolta mieheltä, joka hymyilystään huolimatta tuntuu niin pelottavan vieraalta?“ huusi Anni taasenkin sydämessään tuskan valtaamana.

Annin mielessä vilahti ajatus, että hänen täytyy tehdä Matille kysymys, ennenkuin hän vastaa Matin kysymykseen.

„Tiedätte kai, että minulla on lapsi,“ sanoi hän, tumman punan noustessa poskille, „otatteko siis lapsen myöskin, sillä häntä minä en jätä?“

„No, otan kaiketi,“ sanoi Matti. „Lähdetäänkö sitte huomenna kaupunkiin?“ uudisti hän kysymyksensä, sillä hän luuli Annin sen unohtaneen.

„Sopii kai minun puolestani lähteä,“ vastasi Anni kylmästi.

„Elä mene, elä unohda Vihoa!“ kuuli hän vieron, hellän äänen kuiskaavan sydämessään, mutta samassa kajahti siellä toinen ankarampi, kylmempi ja hie-man ivallinen ääni:

„Mene vaan! Naimisesta saat häpeällesi peitteen ja lapsi saa isän.“

He lähtivät vielä kävelemään pellon pientareta myöten, puhellen yhtä ja toista. Kun he seisahtuivat pellon aidan luona, laski Matti kätensä Annin vyötäisille. Vähällä oli, ettei Anni huudahtanut, niin hän säikähti.

„Täytyykö minun sallia tuon miehen koskettavan itseäni? Onko kenelläkään muulla kuin Vilholla oikeutta tehdä sitä?“ kysyi Anni tuskissaan itseltään.

„Ompa tietenkä,“ vastasi kylmä, ivallinen ääni hänen sydämessään. „Onhan Matti sinun sulhasesi nyt.“

Seuraavana päivänä läksivät he kaupunkiin. Toisella hetkellä Annia pelotti istua Matin rinnalla kärryissä, toisella kertaa oli hän taas niin muistoihinsa vaipunut, että niistä herättyään todellakin luuli istuvansa Vilhon rinnalla. Polttava ikävä hänet valtasi, erehdyksensä huomattaessaan. Nyt hän ei edes saa muistella Vilhoa ja kuitenkin hän selvään tunsii, että kenellekään toiselle hän ei voi täydellistä rakkautta antaa.

Neljän viikon päästä vietettiin Annin kotona pienet vihkiäiset. Hääiltana kuuli Anni Korventaustan Maijan sanovan äidille:

„Ikävätä se vähän on, kun ei Annia voitu pukea „koreaksi,“ vaikka luulen, että moni enemmän langennut koristeita kantaa vihittäessä. Mutta ehkä tämä puuttuva ilo korvataan hänelle ja meille jollakin toisella tavalla.“

„Vähät siitä,“ ajatteli Anni, „kun saisin vaan mennä vihille hänen kanssaan, jolle rakkauteni kuuluu. Oi, Vilho armas, salli minun vielä tämä kerta vuodattaa kyyneleitä muistollesi!“

Anni meni ulos itkemään.

Kalpeana, mutta verrattain tyynellä mielellä polvistui Anni vihkituolille. Tosin omatunto teki jykän vastalauseen, kun hän lupasi rakastaa Mattia, mutta hän koetti sitä tyynnyttää sillä myöntymyksellä, että hän ehkä sitte myöhemmin oppii rakastamaan Mattia, kun hän ensin näkee, millä mielellä Matti kohtelee hänen lastaan.

Se oli tehnyt Anniin ja vanhempiin hyvän vaikutuksen, ettei Matti ollut kertaakaan kysynyt mitään Annin myötäjäisistä ja myöskin se, ettei hän milloinkaan ollut juovuksissa käynyt Annin kotona, vaikka hän jo useamman kerran siellä oli käynyt.

Seuraavana päivänä häiden jälkeen läksi Anni

Matin vaimona tämän kotiin. Oli sovittu niin, että äiti vasta jouluna tuo sinne pojan.

Sekavat tunteet valtasivat Annin. Tuntui hieman hauskaltakin olla naimisissa. Samalla häntä suuresti pelotti. Pelkäsikö hän Mattia, vai alkavaa elämääkö, siitä hän ei ollut selvillä. Ikävä hänen toisinaan oli sanomattomasti. Oli ikävä kotia vanhempia, lastaan ja koko entisyyttään, vaikka se olikin hänelle niin paljon surua tuottanut. Hän koetti poistaa mielestään entistä rakkaus-muistelmaansa, mutta tuon tuostakin hän kuitenkin löysi itsensä siihen vaipuneena.

„Vilho, Vilho, unohtaa sinut tahtoisin, mutta en voi,“ huokasi Anni.

Syksy oli synkimmillään. Monta viikkoa oli Anni jo ollut emäntänä uudessa kodissaan. Olivat he keran Matin kanssa käyneet Annin entisessäkin kodissa, Annin oli tehnyt mieli kysyä Matilta, eikö hän saisi jo ottaa Armasta luokseen, mutta ei ollut uskaltanut. Hän oli odottanut, että Matti ottaisi asian puheeksi, mutta Matti ei ollut sanallakaan siihen suuntaan viittänyt. Anni tunsu, että Matti olisi mielissään, jos ei Armasta milloinkaan tuotaisi Rajalaan.

„Mutta tulkoon, mitä tuleekin, jouluksi tahdon po-

jan luokseni,“ päätti Anni ajatuksissaan „Mitä hyötyä muuten olisi ollut minun tänne tulostani? Matin ja lapsen täytyy tulla yhteen, että lapsi oppii pitämään Mattia isänään.“

Annin sydän lämpeni ajatellessaan, että Matti ker-
ran sallii lapsen kutsua itseään isäksi.

Hyvä oli Matti ollut Annille, Annin pelko oli mel-
kein kadonnut. Matin isä häntä enemmän pelotti. Ukon koko olento tuntui niin kovin äkäiseltä. Annista tuntui aina niin helpottavalta, kun vaari läksi tuvas-
ta ulos. Jotenkin kylmä tuntui olevan Matinkin väli isänsä kanssa.

Yksi asia oli, joka, suoraan sanoen, suututti Annia. Matti oli kauhean laiska. Anni oli tottunut ahkeruu-
teen pienestä pitäen, joten hän ei voinut käsittää, mi-
ten nuori terve ihminen saattaa olla laiskana. Kuiten-
kin kului päiviä, jolloin Matti ei tehnyt juuri mitään.

Tuli joulukuukuu. Anni odotti vanhempiaan jo jouluaatto-
na. Mutta heitä ei kuulunut tulevaksi. Toisena joulu-
päivänä he kuitenkin tulivat ja toivat Armaan muka-
naan. Anni oli sekä iloissaan että peloissaan. Voi millä
rakkaudella olisi hän tahtonut sulkea syliinsä lapsen-
sa, mutta kuitenkin hän ei voinut sitä vapaasti teh-

dä Matin ja vaarin nähden. Sananparsii:

„Kun on isäpuoli, niin on äitipuoli,“ tuli Annin mieleen.

Häntä kauhistutti ajatus, että hän ei ehkä saakaan lastaan vapaasti rakastaa, mutta samalla päätti hän lujasti taistella sellaista voimaa vastaan, joka häntä koettaisi estää sitä tekemästä.

Isällä ja äidillä näkyi olevan ikävä erota lapsesta, mutta Anni tunsii heidän ajattelevan, kuten hänkin ajatteli, että jos ei poikaa olisi tuotu, niin silloin ei olisi tarvinnut Anninkaan tulla.

Aika kului joutuisasti Annin hoidellessa emännän tehtäviä. Mitään sanottavampaa puutetta ei ollut, sillä tila oli tuottava. Anni tuli kuitenkin huomaamaan, että paljon enemmän olisi varallisuutta ollut, jos Matti olisi ollut ahkerampi.

Kevätpuolella talvea rupesi Matti kulkemaan kylillä hyvin ahkeraan. Ensin hän aina sanoi jonkun paikan ja asiankin, mihin hänen muka oli mentävä, mutta pian se ilmoittaminen kokonaan lakkasi. Vaari muuttui entistä äreämmäksi. Annia kauhistutti Matin ainaiset kylillä kulkemiset, sillä rupesi käymään niinkin, että Matti alkoi olla öitäkin poissa kotoa ja oli

usein kotia tullessaankin vielä juovuksissa. Anni tosin ei Mattia siinä mielessä ikävöinyt kuin rakastavat vaimot miehiään, mutta nyt hän jo tiesi, että ihmisten puheet Matin huonosta elämästä olivat tosia.

Armasta ei Matti ollut kohdellut hyvin eikä pahoin, mutta yhä selvemmin tuli Anni huomaamaan senkin asian, että isäksi ei poika milloinkaan Mattia sano.

Niinä iltoina, jolloin Matti oli poissa, istui Anni usein myöhään yöhön valveilla. Rauhallisesti nukkui pieni Armas, tietämättä äidin sydäntuskista. Kauhea ikävä oli Annilla pitkinä, unettomina öinä. Anni tunsi ja tiesi nyt jo, että murskaksi särkyä tämä hänen viimeinenkin toiveensa. Ei saa poika itselleen Matis-ta isää eikä voi hän koskaan Mattia rakastaa.

Aika vieräi eteenpäin. Kylmäksi alkoi käydä Annin ja Matin keskinäinen suhde. Varsinkin katseet tulivat yhä kiukkuisemmiksi, varsinkin silloin kun hän näki Armaan Annin sylissä.

„Voi jos pääsisi pois,“ ajatteli Anni usein, „pääsisi kotiin auttamaan äitiä hänen toimissaan. Siellä saisi Armastakin vapaasti rakastaa, siellä saisi Armas Annin isää isäksi kutsua, siellä saisi joskus muistella Vil-

hoakin ja toivoa, että hän vielä joskus palaisi Annin ja lapsensa luokse.“ Itkuun purskahtaen rupesi Anni hiljaa laulamaan:

„Oi toiveeni, miksikä pakenit pois?“

Vuoden ajan oli Anni ollut Matin vaimona. Nyt hän jo näki, että onnea hän ei sillä tiellä löytänyt. Matti ei Armasta rakastanut, olipa ruvennut oikein vihamieliseksikin pojalle ja viime aikoina Annillekin. Monta äreätä torumista oli Anni vaariltakin saanut. Kuitenkin hän tavallaan piti vaarista, sillä jos ei vaaria olisi ollut, niin elämä olisi kerrassaan ollut perikadossa. Vaari oli ahkera työntekijä.

Kerran tuli Matti kotiin kovasti juovuksissa, kaksi muuta juopunutta miestä mukanaan. Mutta vaari, joka oli pihalla, ajoi kovasti kiroillen ja uhkaillen heidät pihalta takaisin. Matti meni mukana ja vannoi kauheasti, että hän ei enää ikänä palaa. Vapisevin sydämin Anni kodassa kuunteli julmaa meteliä. Kun juopuneiden äänet olivat lakanneet kuulumasta metsätieltä, uskalsi Anni vasta tulla ulos. Kovasti hän pelkäsi Matin palaamista. Seuraavana päivänä Matti palasi, eikä puhunut sanaakaan eilisestä Annin suureksi iloksi.

Mutta pahempi oli tulematta. Kerran tuli Rajalaan eräs teurastaja, joka tuntui olevan hyvä tuttava Mattin kanssa. Vaari ei ollut kotona. Kammarissa Matti teurastajan kanssa juopotteli pitkän ajan. Ulos tullessaan olivat molemmat hyvässä humalassa. Suoraa päätä menivät he navettaan. Mutta Anni, joka kotoaan oli tuonut hyvän lehmän, katsoi itsellään olevan oikeuden mennä sinne. Siellä oli jo lehmänkauppa täydessä käynnissä. Anni, joka ymmärsi kaupan olevan hyvin järjettömän ja tarpeettoman, rohkeni ruveta vastustamaan sitä. Kiivaasti käski Matti Annin pitää suunsa kiinni. Anni pani kaiken rohkeutensa liikkeelle ja vielä uudisti kieltonsa. Vimmastuneena polkasi Matti jalallaan lattiata ja sanoi, ettei hän kysy asioihinsa neuvoa huorilta. Maailma pimeni Annin silmissä. Sitä nimitystä hän ei ollut vielä keneltäkään kuullut. Tyrmistyneenä jäi hän ensin seisomaan paikalleen, mutta viimein ymmärsi hän lähteä ulos. Vapisevin polvin meni hän tupaan, istuutui kangaspuilille, painoi päänsä kankaalle ja sanomattoman tuskan valtaamana rupesi hän viimein itkemään.

Teurastaja vei lehmän ja Matti tuli rahat kädessä sisälle. Rahat löi hän kiroten tuvan pöytään ja uhkaili

Annia kovasti.

Kun ensimmäinen askel oli otettu, seurasi toinen helposti. Sittemmin ei enää päivää kulunut, jolloin ei Anni olisi kuullut huora-nimitystä. Jos edes vaari, jota Anni kuitenkin kunnioitti, olisi ollut parempi! Anni ei voinut käsittää, minkätähden vaari häntä vihasi. Kaikki voitavansa hän teki, täyttääkseen vaarin toiveet, mutta mikään ei tyydyttänyt vaaria.

Mutta vielääkään ei mitta ollut täysi. Keväällä oli Matti, ilman Annin suostumusta ottanut Elsa nimisen naisen palvelukseensa. Pian oli Anni tullut huomamaan, että Matin ja Elsan suhde ei ollut oikea. Kerran kun hänen sydämensä oli ollut tuskaa täynnä sen vuoksi, oli hän tarttunut Mattia kaulaan ja niin lempeästi, kuin suinkin voi, oli hän pyytänyt Matin sellaisesta kauheudesta lakkaamaan. Kauheasti kiroten oli Matti hypännyt tuolista ylös nyrkkiään puiden vannottanut, että Anni ei vaan toista kertaa enää hänelle siitä mainitsisi.

II

Kello tuvassa löi kolme kertaa. Säikähtyneenä hypähti Anni ylös vuoteeltaan. Onko hän valveilla, vai nukkunutko? Tällaista todella oli hänen elämänsä? Mies hänen vieressään murahti ja kääntyi toiselle kyljelleen. Tuvan ovi kuului käyvän ja sieltä kuuluivat vaarin raskaat askelet ja sen jälestä sängyn narieminen. Totta siis kaikki.

„Oi Jumalani, miten voin minä tätä kestää? Niinkö suuri oli minun lankeemukseni, että sinun näin kovasti täytyi rangaista minua?“

Tuskasta vapisten puristi hän kätensä yhteen.

„Suuri oli lankeemukseni,“ kuuli hän äänen sydämessään sanovan, „isättömän lapsen maailmaan toimitit.“

„Hyvä Jumala, jos mahdollista on, niin ota pois, luoksesi, isätön lapseni, ennenkuin hän oppii tuntemaan isättömyyden kirousta. Anna minun, syyllisen, yksin kärsiä.“

Tuskaiset ajatukset tekivät työtään:

„Miten onkaan käypä, jos minun täytyy synnyttää

vielä isällinen lapsi maailmaan? Rupeisiko tämä halveksimaan minun isätöntäni? Oi, silloinhan täytyisi minunkin vihata omaa isällistä lastani. Jos et sinä, Jumala, tahdokaan muita rukouksiani täyttää, niin täytä kuitenkin tämä: elä anna minun enää äidiksi tulla.“

Eräänä päivänä kuuli Anni navetasta kova-äänistä, äkäistä puhelua. Elsan ääni sieltä kuului.

„Ja muistakin, ettet enää toista kertaa tule salaa antamaan Mansikille parhaita heiniä. No vai toki! Leipää vielä heinien joukossa! Eikö nyt enää huonompia ruoka kelpaa mokomalle luuröykkiölle?“

Tämä oli Elsan puhetta. Marin heikompi ääni kuului vastaavan:

„Sinä kai et antaisikaan emännän lehmälle mitään. Sen tähden se onkin niin laihaksi käynyt. Emäntä on monta kertaa ihmetellyt, minkätähden Mansikki on niin huonoksi mennyt.“

„No, kun et ole emännälle kielinyt, ettei Elsa Mansikille ruokaa anna,“ vastasi Elsan ilkkuva ääni. „Mutta elä luulekaan, että emäntää sen paremmin pelkään kuin sinuakaan. Ja nyt, ota paikalla pois nuo heinät tuon lehmän edestä!“

„Enkä ota,“ vastasi Mari. „Et sinä kuitenkaan mi-

kään emäntä ole, vaikka isäntä sinusta enemmän pitääkin kuin emännästä.“

Silloin avautui navetan ovi tulisella vauhdilla ja Elsa töytäsi Marin ulos. Anni joka matkan päässä oli melua kuunnellut, läksi nyt astumaan navettaan. Kiiwaasti tuiski ja kolisteli Elsa navetassa. Anni meni oman lehmänsä luo ja rupesi sitä silittelemään.

„Elsa hyvä,“ sanoi hän, „jos sinun on vaikea tätä lehmää ruokkia, niin jätä se vaan huoleti tekemättä. Kyllä minä ruokin sen niin mielelläni. Ja jos niin on, että sinun jostakin syystä täyty minua vihata, niin elä minun tähteni viatonta luontokappaletta pahasti kohtele.“

Syvästi ylenkatseellisella äänellä vastasi Elsa:

„Kyllä palvelijan sentään tässä maailmassa käskkee, kun täytyy olla kaikkien haukuttavana.“

Anni tunsii liiankin selvään, että ylenkatse tarkoitti häntä ja että Elsa mielellään olisi lauseesensa lisännyt Matin ja vaarin usein käyttämän solvaus-sanan, jos suinkin olisi ilennyt.

Elsa läksi navetasta ulos. Anni kumartui lähemmäs Mansikkia ja kuiskasi tälle:

„Mansikki raukka, kun sinunkin vielä täytyy mi-

nun tähteni kärsiä!”

Auringon kirkkaat säteet katselivat eräänä kevät-aamuna Rajalan kammarin ikkunasta sisälle. Anni havahtui kuullessaan kellon tuvassa lyövän neljä kertaa. Voi voi, kahvihän piti olla valmiina puoli viideltä! Kiireesti nousi Anni ylös ja riensi juoksujalassa tupaan. Matti oli luvannut lähteä kaupunkiin. Saa edes pari päivää taas vähän vapaammin hengittää. Annia kyllä suretti se elämä, mitä hän tiesi Matin matkallaan viettävän, ennen kaikkea se että hän kohteli hevosta niin raa’asti, vaikka Matti ei kaikkein pahimpia hevosten räakkääjiä ollutkaan. Hänellä oli sen verran kunnian tuntoa, tai paremmin sanoen ylpeyttä, että hän tahtoi itsellään olevan hyvän hevosen ja hän tiesi, ettei hevonen liiallisella räakkäämisellä kauniina pysynyt.

„Ruokaa ja ruoskaa tarvitsee hevonen,“ oli Matin mielilause.

Saatuaan kahvin valmiiksi, herätti Anni Matin. Parin tunnin päästä läksi Matti ajamaan kaupunkiin. Vaari, Elsa ja Mari menivät töihin muutaman kilometrin päässä olevalle kuokkamaalle.

Oli mitä ihanin kevätkesän aamu. Sädehtien loi

aamuaurinko kultiaan maille, metsille, vuorille ja järville. Lammen pinta väreili vienosti aamutuulella. Läheisestä metsästä kuului moni-sävelistä lintujen laulua. Etäämpänä kukahteli käki.

Kädet ristissä, silmät kyynelissä katseli ja kuunteli Anni luonnon ihanuutta, seisoen tuvan portailla. Hän toivoi, että luonnon sanomaton ihanuus valtaisi ja hellyttäisi hänen omaistensakin mielet.

Portailla hetkisen seisottuaan meni hän kammaariin, vaipui siellä polvilleen poikansa vuoteen ääreen ja rukoili hartaasti. Hyvät enkelit, jotka viatonta poikasta suojelivat, ne kärsivän naisen huokaukset korkeuteen kantoivat ja sieltä tullessaan lempeän, suloisen rauhan hänen rintaansa toivat.

Rauhallisena, melkein pä iloisena nousi Anni ylös. Ripeästi ryhtyi hän toimiinsa. Kototoimet tehtyään meni hän Armaan kanssa pellolle. Hän toivoi saavansa kotipellon ojat siivotuiksi päivällisiin asti.

Kellon yhtä käydessä nosti Anni viimeisen turpeen ojasta ylös. Menivät sitte Armaan kanssa syömään ja sen jälestä läksivät he kiireesti kulkemaan pientä metsäpolkua myöten parin kilometrin päässä olevaan metsä-mökkiin. Se oli Marin koti. Siellä asui-

vat hänen kunnan vanhempansa pienempien lastensa kanssa. Isä oli usein työssä Rajalassa ja nämä päivät olivat aina Annille erittäin toivotut, sillä tämän vakavan, hyvänluontoisen miehen läsnäolo aina hillitsi Matin ja vaarin kiukkua. Herttaisen hetken vietti Anni nytkin Marin äidin, Liisan, seurassa. Hänelle voi Anni niin vapaasti vuodattaa sydänsurunsa tarvitsematta peljätä niiden kylälle leviämistä. Täydellä sydämellään otti Liisa osaa Annin kovaan kohtaloon.

Tuli kevästä kesä, kesästä syksy. Kirkkaasti valaisi marraskuun kuutamono syksyisiä seutuja. Anni seisoi pihalla. Kaikki näytti niin ihmeen juhlalliselta. Koivut seisoivat vakavina, hienon hienossa hohtavassa härmäpuvussa. Tummina seisoivat kuuset koivujen takana. Kuu katseli kuvaistansa lammen kirkkaassa jäässä. Luonto näytti viettävän häitään tässä suuressa valaistussa juhlasalissa. Luonnon partaalla seisoivat koivikko näytti sulhoaan odottavalta, vihkimäpukuun puettuna morsiamelta. Sulhona seisoivat kuusikko, tummaan hääpukuunsa puettuna. Kuu, joka lammen jäässä kuvaistansa katseli, oli kuin vihkimätoimitukseen lähtevä pappi, joka virkapukunsa yllensä puettuaan, vilkaisee peiliin nähdäkseen, onko kaikki kun-

nossa.

Valtaavasti vaikutti Anniin luonnon juhlallisuus. Hän astui lammelle päin, antautuakseen hetkiseksi luontoa ihailemaan.

Seisoessaan lammen rannalla rupesi hänen korviinsa kuulumaan kärren kolina routaiselta tieltä. Anni vavahti sydänjuuria myöten. Mattihan tulee kaupungista — ja minkälaisessa tilassa? Eiköhän jo kuulukin hurjaa laulua? Anni juoksi sisään ilmoittamaan Matin tulon. Renki-Otto meni ulos isäntää vastaan. Hetken kuluttua tuli Matti sisään kovin juopuneena. Kädessään oli hänellä heinillä täytetyssä pärevakassa iso väkijuoma-pullo. Raa’asti kiroten laski hän sen pöydälle ja komensi Elsan hakemaan pikareita. Anni hämmensi hellan luona vellipataa. Hän loi surullisen katseen Elsaan, kun tämä meni hänen ohitsensa kammariin. Annin katseeseen vastasi Elsa ylpeällä, vihaisella katseella.

Matti kaasi konjakkia pikareihin ja käski vaarin ja Elsan ryypätä. Nämä sen heti tekivätkin. Elsan ryyppätyä täytti Matti saman pikarin uudestaan ja sanoi pilkallisella äänellä:

„Kelpaa kai meidän emännällekkin ryyppy.“

Hoiperrellen, pikari kädessä, meni hän Annin luokse ja koetti sitä väkisin tarjota Annille. Anni kielsi, mutta kun ei mikään esteleminen auttanut, töytäsi Anni viimein Matin kättä, josta pikari samassa putosi lattialle ja särkyi. Kauheita kirouksia tulvi Matin suusta. Kiivaasti töytäsi hän Annin kohti kammarin ovea ja kun ovi ei ollut lukossa, aukeni se ja Anni hoipertui kynnykselle. Ihmeteltävällä nopeudella syökyi Matti pöydän luo, otti pullon käteensä, meni Armaan luokse, joka itkien istui penkillä ja karjasi:

„Nyt, s—na vie, Leinosen sikiön pitää juoda yksi pullollinen isänsä muistoksi.“

Pojan kaasi hän penkille ja pullosta kaasi hän konjakkia lapsen kasvoille. Suuhun sitä koetti kaataa, mutta poika sai vähäsen torjutuksi, että suurin osa aineesta vuosi kasvoilta alas. Poika koetti huutaa äitiä. Silmänräpäyksessä olikin Anni paikalla ja ennenkuin kukaan ennätti mitään ajatella, sieppasi Anni pullon juopuneen kädestä ja heitti sen lattiaan. Helyhdys kuului ja kirouksen neste valui lattialle. Matti hoipertui penkin viereen. Anni otti lapsen syliinsä ja pakeni nuolena ovesta ulos. Ovi jäi auki hänen jälkeensä. Samassa rupesi kuulumaan Marin itku ja Ma-

tin karjuminen. Anni oli jo riihen luona, kun portailta kuului Matin huuto:

„Nyt minä sen s—nan huoran tapan, tapan ihan tällä kertaa.“

„Emäntä kulta!“ huusi Mari äänellä, joka lähti sydämen syvyydestä.

Anni kuuli sen, mutta hän ei uskaltanut huutaa Marille, sillä Matti olisi sen kuullut. Mutta hän ei voinut Maria jättääkään. Hän laski pojan maahan, käski hänen olla hiljaa ja läksi hiljaa hiipimään Maria lähemmäksi. Mari, joka seiso i pihaveräjän luona, huomasi hänet ja juoksi hänen luokseen. He näkivät molemmat Matin kaatuvan pihalle ja kuulivat hänen karjuvan kamalasti. Anni tarttui Marin käteen ja yhdessä he juoksivat Armaan luokse. Anni katsoi vielä taakseen pihalle ja oli näkevinään siellä Elsan.

„Mennään meille,“ sanoi Mari.

„En minä uskalla sinne tulla,“ sanoi Anni, „sieltä pian voisivat tulla hakemaan. En minä ole turvassa ennenkuin isäni katon alla. Mutta, Mari kulta, jos sinä jaksat juosta, niin käy kotonasi ja tuo sieltä Armaalle jotain vaatetta, sillä muuten se paleltuu. Minä sillä aikaa hiivin tästä metsän kautta niityn veräjälle, sinne

toiselle puolelle niittyä ja odotan sinua siellä pensaikossa.“

Mari läksi kiireesti juoksemaan. Anni riisui päällimmäisen hameensa ja kääri sen pojan ympärille. Läksi sitte hiipimään määrätylle paikalle Maria odottamaan.

Sekavat tunteet vaihtelivat hänen sielussaan. Se ajatus siellä kuitenkin ylinnä oli, ettei hän enää milloinkaan Rajalaan palaa. Se ajatus tuotti hänelle jonkinlaista iloa, vaikka pelko ja tuska siellä ylinnä aaltoilivatkin.

Poika sylissä juoksi Anni pitkin risuista metsää. Hiki valui virtanaan kasvoilta. Hänestä tuntui, kuin Matti yhä tulisi hänen jälessään ja vaari ja Elsa vähän etäämpänä.

Viimein saapui hän niityn veräjälle. Hän etsi paikan, mihin voisi istua. Sydän löi kovasti ja henkeään ei hän tahtonut ensin saada vedetyksi.

„Nyt saat jo puhua,“ sanoi hän pojalle.

„Eikö isäntä enää aja?“ kysyi poika.

„Ei,“ sanoi Anni. „Istu nyt vaan siinä rauhassa äidin sylissä, kunnes Mari tuo sinulle vaatteita ja sitte mennään mummon ja oman vaarin luokse.“

Poika rauhoittui ja painoi päänsä äidin rintaa vasten. Kirkas täysikuu katseli surullista öistä näytelmää.

Hetken kuluttua kuuli Anni puhetta. Hän säikähti kovasti ensin, mutta rauhoittui samassa, kun tunsikin Marin ja hänen äitinsä äänet. Hän nousi ja meni heitä vastaan. Annin nähtyään huudahti Liisa:

„Voi hyvä Jumala, mihin surkeuteen pitää ihmisen joutua!“

Annin tuska puhkesi esille kyöneleinä, huomatesaan vieressään ihmisiä, joita hänen ei tarvinnut peljätä.

„Tule nyt yöksi meille ja aamulla sitte lähdet.“ sanoi Liisa.

„Voi Liisa kulta, en minä päivällä uskalla kulkea. Nyt, läpi yön, minä menen. Pimeys tuntuu tällä kertaa turvallisemmalta kuin valkeus ja kun on kuitenkin kuutamoa, että näkee. En tiedä, uskallanko ollenaan pitkin teitäkään kulkea, jos täytynee vaan mennä pitkin metsiä.“

„Metsiä et saa lähteä kulkemaan,“ vastasi Liisa, „Eivät ne sinua jalkasin takaa ajamaan lähde ja kuuleehan sen, jos hevonen jälessä tulee. Siinä mielessä

minä sentään niiden uskonkin olevan, että sinä meille tulit ja hyvä onkin, Mari lähtee kanssasi, tai jos tahdot, niin lähden minä.“

Anni esteli. Hänen mielestään oli Marinkin lähtö jo liian suuri hyvä teko hänelle, mutta suostui sitte kun Liisa ei antanut jälkeen.

„Ei ylenmäärin tarvitse kulkea,“ sanoi Liisa. „Menkää aamulla jonnekin mökkiin lepäämään vähäksi aikaa.“

„Kotona sitte lepäämme, ei ennen uskalla pysähtyä,“ sanoi Anni.

Liisa oli tuonut vaatteita tullessaan ison kasan. Annille antoi hän ison nutun ja Armaalle toisen pienemmän. Poikaa vaatettaessaan huomasi Liisa, ettei pojalla ollut mitään jalassakaan. Päätäväisesti riisui hän sukat jalastaan ja satoi ne pojan jalkaan. Marilla oli iso suojahuivi varalla, jos pojalle vilu tulisi. Mari huomasi, ettei Annilla ollut huiviakaan päässä. Liisa otti huivin päästään ja pakoitti Annin ottamaan sen päähänsä.

„En minä tällä välillä mitään huivia tarvitse,“ sanoi hän, „hameen nostan korvilleni.“

Anni tarttui Liisan käteen ja sanoi:

„Jumala hyvyytenne palkitkoon ja suokoon, että minäkin vielä joskus voisin sitä palkita edes hiukan-kin! On nyt paljon turvallisempi lähteä, kun vielä näki ihmisiä ja kun tuo Mari kultakin vielä lähtee kanssani. En tiedä, mihin olisinkaan joutunut, jos ei hän olisi huutanut ja juossut jälessäni.“

„Hyvästi nyt vaan ja menkää Jumalan turvissa!“ sanoi Liisa. „Elkää yhtään peljätkö, kyllä Jumala vielä avun antaa ja kaikki asiat selvittää.“

„Kun eivät ne vaan tekisi siellä murhia,“ sanoi Anni, „sitä eniten pelkään.“

„Elä nyt sellaisia ajattele ja et suinkaan sinä sitä sittenkään olisi voinut estää. Hyvä vaan, että lähdit, sinuahan se uhkasikin.“

Sitte Liisa vielä varoitti, etteivät vaan menisi metsiin eksymään, vaan pysyisivät tiellä.

Sitte he erosivat. Anni ja Mari läksivät kulkemaan, koettaen pyrkiä maantietä kohti. Metsätielle, joka Rajalasta vei maantielle, ei Anni uskaltanut mennä. Pari kilometriä metsässä kuljettuaan, pääsivät he viimein maantielle.

„Voi Mari kulta,“ sanoi Anni, „kun päästäisiin nyt nämä kaksi peninkulmaa onnellisesti, niin sitte ei

enää tarvitsisi peljätä. Sitte päästään oikotielle, joka vie kotiin. Luulen, etteivät vaari ja Elsa sitä osaisi kulkea, jos lähtisivätkin takaa ajamaan.“

Kiireesti kulkivat öiset pakolaiset, vuoroin kantaen poikaa. Ei mikään heitä häirinnyt hiljaisella metsätiellä. Taloissa ja torpissa, joita siellä täällä tien varrella oli, nukkuivat ihmiset. Mutta kuitenkin tuntui heistä molemmista turvallisemmalta kulkea metsäisiä, asumattomia taipaleita. Tummat puut tuntuivat niin suojelevasti katselevan heihin ja olevan valmiit heitä kätkemään, jos vaara uhkaisi.

Aamupuolella yötä pääsivät he siihen kohtaan, josta oikoteitse pääsi Annin kotiin. Maantietä pitkin mentäessä olisi sinne vielä toiset kaksi peninkulmaa, mutta oikotie vähensi siitä määrästä puolet.

Heidän vähän matkaa oikotietä kuljettuaan ehdotti Anni, että menisivät vähäksi aikaa tien viereen istumaan. Siihen suostui Mari mielellään. He poikkisivat polulta ja istuivat karhunsammalen peittämälle kalliolle. Varovasti laski Anni nukkuneen pojan helmaansa ja Mari heitti huivin peitteeksi.

Kun he hetkisen olivat istuneet, rupesi vilu karmiamaan heidän selkäänsä, sillä marraskuun yö oli kyl-

mä ja heidän oli kävellessä tullut hiki. He lähtivät taas kulkemaan ja saapuivat aamun valjetessa Purolan pihalle.

Annia pelotti herättää vanhempiaan sellaista kovaa asiaa kuulemaan ja näkemään. Varovasti koputti hän porstuan ovelle. Tuvasta alkoi kuulua puhetta ja tuvan ovi kuului käyvän.

„Kuka siellä on?“ kysyi isä.

„Isä kulta, avatkaa ovi,“ sanoi Anni itkien.

Porstuan ovi oli samassa auki ja Anni näki äidin peljästyneenä seisovan tuvan ovella.

Anni meni tupaan, laski pojan sänkyyn istuen itse sängyn reunalle. Äidin hätäiseen kysymykseen, mitä oli tapahtunut, vastasi Anni:

„Minä en enää milloinkaan voi mennä Rajalaan.“

„Olen kyllä peljännytkin pahinta,“ sanoi isä, „ja olikin minulla aikomus ensi viikolla käydä katsomassa, miten siellä ollaan. Olen kuullut sieltä yhtä ja toista, vaikka sinä et olekaan paljon mitään ilmoittanut.“

Anni kertoi kaikki, mitä eilisiltana oli tapahtunut.

„Toisiin toimiin sitä on ryhdyttävä,“ sanoi isä, „ei hän sellaisessa petojen luolassa ihminen voi olla. Mutta nyt on hankittava jotakin suuhun ja sitte men-

tävä nukkumaan. Päivällä puhutaan enemmän.“

Äiti toimitti kiireesti ruokaa pöydälle ja käski Annin ja Marin syödä. Isä otti Armaan syliinsä ja toimitti syömään, mutta uni oli pojasta makeampaa kuin ruoka ja pian hän lämpimässä sängyssä nukkui rauhallisesti. Anni ja Marikin olivat matkan ponnistuksista liiaksi väsyneitä, voidakseen syödä paljon mitään ja mielenliikutukset olivat myöskin poistaneet ruokahalun, varsinkin Annilta. Äiti keitti kahvia ja sitä kupillisen juotuaan menivät he kamariin nukkumaan. Vaikka Anni pelkäsikin, että Matti pian tulee hänen jälessään, voi hän nyt kuitenkin ruveta rauhallisesti nukkumaan, sillä hän tiesi isän suojelevan häntä.

Muutaman tunnin nukuttuaan heräsi Anni jotenkin virkistyneenä. Kauhealta unelta tuntui yöllinen tapahtuma. Hän on siis nyt todellakin kotona, isän ja äidin luona. Ja nämä hyvät vanhemmat ottivat taa- senkin hänen niin lempeästi vastaan.

Ikäänkuin tätä Annin ajatusta vahvistamaan tuli äiti ja sanoi:

„Kiitos Jumalalle olkoon, että kuitenkin vielä sieltä hengissä pääsit pois! Emme ole enää isän kanssa yhtään nukkuneet, olemme vaan puhuneet sinusta. Elä

yhtään sure, ehkä saat siitä helpostikin eron, kun se kerran on sen Elsankin kanssa sillä tavalla elänyt.“

Anni tarttui äitiä kaulaan ja pyysi anteeksi, että hän on niin paljon surua tuottanut. Annin oli nyt niin hyvä olla. Tosin ne eron hankkeet tuntuivat pelottavilta, mutta kun oli niin hyvä ja viisas isä auttamassa ja neuvomassa, niin ehkä sentään hyvinkin selviää. Matti voi mielelläänkin antaa eron, jos hän kerran El-sasta oikein pitää ja tahtoo hänet saada vaimokseen.

„Jumalalle kiitos, että hän rukoukseni kuuli, etten kuitenkaan äidiksi joutunut!“ ajatteli Anni.

Kaksi päivää kului, eikä Rajalasta kuulunut mitään. Isä päätti lähteä sinne katsomaan ja viedä samalla Marin kotiinsa. Palkaksi Marille, hyvydestään Annia kohtaan, antoi äiti hänelle vaatekerran kotiku-toista kangasta ja isä antoi kymmenen markkaa rahaa, käskien antaa toisen puolen äidilleen.

„Kaikki minä annan,“ sanoi Mari, „ja pyydän saada olla kotona kuin ilmaantuu joku uusi palveluspaikka. Rajalaan en enää mene Elsan haukuttavaksi.“

Jännityksellä odottivat äiti ja Anni isän palaamista. Pelkäsivät, että Matti tekee isälle jotain paha. Heidän pelkonsa oli kuitenkin turha, hengissä ja terveenä.

nä palasi isä. Kauheasti oli Matti ensin vihoissaan.

„Purolassako se karkuri on?“ oli huutanut, kun ei isä vielä ollut ehtinyt ovea sulkea. „Elkää ollenkaan tuokokaan takaisin, en minä huoli. Saan minä parempiakin.“

Isä oli vaan tyynesti mennyt tervehtimään kaikkia ja sanonut, että puhutaan rauhallisesti ja hätäilemättä vaan. Ja kun isä sanoi, että ero tehdään niin pian kuin mahdollista, oli Matti jo pyytänyt, ettei kuitenkaan niin pitkälle mentäisi. Isä oli silloin vakavasti katsonut Elsaan ja sanonut, että taitaa se parempi jo olla kotona valmiina. Elsa oli punastunut kovin, eikä Matti ollut sanonut sanaakaan, oli vaan ensin hätäisesti katsonut Elsaan ja sitte luonut katseensa lattiaan.

Isä oli myös kysynyt vaarilta, minkätähden hän oli ollut Annille niin paha.

„Meillä ei voi olla kukaan hyvänä,“ oli vaari sanonut. „Hyvä vaan oli, että pois lähti sellainen, joka ei voinut kestää eikä samanlaiseksi tulla kuin muut. Kuolla meillä täytyy, eli tulla niin kovaksi, ettei mikään pysty.“

Oli Mattikin lopuksi tunnustanut, ettei se elämä

taida sen paremmaksi tulla ja jos ei Anni kerran voi sitä kestää, niin on kai sitte paras olla poissa.

Niin kului muutama aika. Eron hankkeet piti juuri pantaman alustavalle kannalle. Annilla oli usein raskas mieli sen tähden. Häntä pelotti oikeuden käynti. Hänestä tuntui myös, niinkuin muiltakin siihen tilaan joutuneilta, vaikealta käydä oikeutta sen kanssa, jota kuitenkin on puolisonaan pitänyt. Mutta ennenkuin inhimillinen oikeus ennätti heitä ruveta eroittamaan, teki sen korkeampi oikeus.

Eräänä pyryisenä talvipäivänä ajettiin hevosella Purolan pihaan. Anni oli navetassa ja kun hän katsoi, kuka ajaja oli, tunsu hän hämmästykseseen sen Liisaksi, Marin äidiksi. Hän kiirehti luokse katsomaan ja kuulemaan, minkätähden Liisa oli tullut.

Tervehdittyään sanoi Liisa:

„Et varmaan voi arvata, minkätähden nyt olen matkalla.“

„En voi,“ sanoi Anni, „mutta mennään nyt sisälle kuitenkin. Hauskaa vaan oli, että teidätkin vielä näin.“

Hän aikoi juuri kysyä, mitä Rajalasta kuului, kun Liisa käski hänen panna ylleen ja lähteä ajelemaan

hänen kanssaan.

Ihmetellen Anni kysyi, että minne ja minkätähden.

„Rajalaan,“ vastasi Liisa.

„Rajalaan,“ kertasi Anni, eikä voinut käsittää Liisaa.

Liisa selitti, minkätähden hän oli matkalla. Aamulla varhain oli Rajalan vaari tullut heille ja pyytänyt hänen miestänsä heti lähtemään Annia hakemaan. Matti oli sairastunut kovaan kuumeeseen ja pyytänyt, että Anni tuotaisiin hänen luoksensa. Kovissa sekä ruumiin että sielun tuskissa oli Matti ollut. Vaari oli ensin, oman tunnustuksensa mukaan, aikonut vaan murisemalla täyttää hänen toivonsa, mutta viimein oli hän Matin kovista vaatimuksista taipunut. Liisa kertoi miehensä sanoneen vaarille, että Liisa ehkä voisi sen asian paremmin toimittaa kuin hän ja niin sitte päätettiin, että Liisa läksi Annia hakemaan.

Anni ensin peljästyivät kovin, mutta sitte täytti hänen sydämensä riemullinen ajatus:

„Matti katuu pahuuttaan, Matti tahtoo nähdä ja puhutella minua ja minäkin saan tunnustaa hänelle, etten häntä rakastanut.“

Kiireesti lähdettiin ajamaan, kun ajaja ja hevonen vähän olivat ehtineet virvoittaa itseään. Koko matkan rukoili Anni, että hän Matin vielä hengissä näkisi.

Sykkivin sydämin astui Anni Rajalan rappusia ylös. Käsi vapisi hänen avatessaan tuvan ovea. Tuskaalista valitusta kuului kammarista. Oi, tuoko oli Matin ääni? Annin kasvoissa oli Matin äänen kaiku säilynyt äkäisenä, täynnä kiroussanoja. Sama äänikö nyt noin tuskallisesti valitti? Annin polvet rupesivat vapisemaan. Hän meni kammariin. Vaari istui pöydän päässä äänetönnä, juron näköisenä, mutta Anni oli kuitenkin huomaavinaan hänen kasvoillaan tuskaisen, apua odottavan ilmeen.

Vaari meni ulos, kun Anni ensin oli tervehtinyt häntä. Anni meni sängyn luo, jossa Matti makasi. Sairas oli tällä välin vaipunut horrostilaan. Sekavia sanoja kuului huulilta. Anni kumartui lähemmäksi ja laski kätensä hänen otsalleen. Matti liikahti tuskallisesti ja avasi silmänsä. Mutta kun hän tunsu käden kosketuksen otsallaan, katsoi hän, kuka koskettaja oli.

„Anni, sinä tulit,“ sanoi hän. „Minä pelkäsin niin kovin, ettet tule. Minun täytyy nyt kuolla ja mihin mi-

nä panen kaiken pahuuteni?“

„Sinne, minne minä ja niin moni muu: Jeesuksen ristin juurelle,“ kuiskasi Anni ja kyynelet tippuivat hänen silmistään peitteelle.

Matti sulki silmänsä ja tuskainen ilme näytti hiu-kan lieventyvän kasvoilla. Pian hän ne taas aukasi ja katsoi Annin silmiin.

„Jos sinä voit minulle anteeksi antaa, niin minä uskon, että Jumalakin minulle antaa anteeksi.“

Anni kumartui Mattia lähemmäksi ja sanoi tart-
tuen hänen peitteellä hapuilevaan käteensä:

„Kaikki on anteeksi annettu. Anna sinäkin anteek-
si minulle, etten rakastanut sinua.“

„Sinä olisit minua rakastanut, jos minä olisin ol-
lut parempi. Minäkin pidän sinusta enemmän kuin
kenestäkään muusta naisesta, mutta sittenkin minua
harmitti sinun hyvyytesi ja kärsivällisyytesi ja kun
minä katselin sinun poikaasi, sitä kaunista lasta, niin
minut valtasi joka kerta hurja viha, minä pelkäsin ja
tunsin, että sinä muistelet lapsen isää, etkä rakasta
minua. Kostoksi sinulle rupesin sitte elelemään Elsan
kanssa sillä tavalla ja oli kai siihen syynä sekin, että
hän oli yhdenvertainen kanssani pahuudessa ja sen-

vuoksi miellyin häneen.“

„Pidätkö sinä nyt vielä Elsasta enemmän kuin minusta?“ kysyi Anni järkytetyin mielin.

„En pidä,“ vastasi Matti kiihkeästi. „Minä ajoin hänet pois, kun huomasin hänen olevan — voi, voi, kun senkin vielä piti tapahtua — raskaana minusta. Minä on tahdo häntä enää nähdä, mutta jos sinulla on hyvyttä niin paljon, niin minä pyydän, jos lapsi eloon jää, sinun pitämään edes vähänkin huolta siitä. Jos voit, niin pyydä myös Elsalta minun puolestani anteeksi, että hänet raskaaksi saatoin. Ei minun häntä vietellä tarvinnut, sillä hän oli halukas ilmankin, mutta ei minun syntini sen vuoksi pienempi ole. Voitko rakas Anni, sen tehdä?“

„Voin,“ vastasi Anni, „minä otan lapsen kasvatukseni, jos Elsa suostuu. Mutta jos sinä paranet, niin ota Elsa vaimoksesi, ettei lapsi jää isättömäksi.“

„Rakas, rakas Anni, sinä Jumalan enkeli,“ sanoi Matti kiihkeästi, tarttuen kuumeisilla käsillään hänen käsiinsä, „jos minä paranisin, niin lapsen kyllä omakseni ottaisin, mutta sinua minä uudestaan vaimokseni pyytäisin. Tulisitko?“

„Tulisin,“ vastasi Anni itkien. „Mutta nyt sinun täy-

tyy jo levätä.“

„Niin, minä olen väsynyt, sydämen pohjasta asti väsynyt. Laula, Anni, joku niistä kauniista lauluisista, joita kuulin sinun joskus kodassa yksinäsi laulelevan.“

Anni pyyhki kyyneleensä ja rupesi hiljaa laulamaan:

„Ohits’ älä käy —“

Laulunsa lopettuaan huomasi Anni Matin huulten liikkuvat. Hän kumartui lähelle.

„Ohits’ älä käy,“ kuuli hän Matin sanovan ja sen jälestä vielä joitakin epäselviä sanoja.

Parhaan taitonsa mukaan hoiti Anni Mattia. Annin toimesta toi vaari lääkärinkin hänen luokseen. Lääkäri ei antanut toivoa eloon jäämisestä. Väkijuomien turmelema ruumis ei voinut kestää kovaa tautia. Mutta verrattain tyynellä mielellä hän kuolemaa odotti. Toisinaan kyllä sieluntuskat olivat kovat, mutta Anni kuitenkin hänet aina sai rauhoittumaan.

Lähtönsä edellisenä päivänä sanoi Matti Annille:

„En ole kolmeen vuoteen Herran pöytään astunut, mutta luulisitko sen olevan liian rohkeata, jos nyt lähtevääkseni sen atrian nauttisin?“

„Matti hyvä,“ sanoi Anni, „minä pyydän vaarin heti lähtemään pappia hakemaan.“

Estelemättä vaari sen tekikin. Nöyrällä mielellä kuin lapsi otti Matti vastaan vakuutuksen synteinsä sovituksesta ja nautti ehtoollisen. Nautittuaan sen sanoi hän vaarille, joka myös oli kammarissa:

„Tulkaa tekin, isä, Jesuksen ristin juurelle, täällä on niin hyvä olla.“

Vaari ei vastannut mitään, mutta Anni huomasi hänen huultensa värisevän. Hän aikoi lähteä ulos, mutta Matti sanoi:

„Elkää menkö isä! Sanokaa nyt jo, annatteko tekin minulle anteeksi.“

Vaari meni lähemmäksi ja sanoi:

„Mitä niistä anteeksipyynnöistä, paha kai olen minäkin ollut, mutta ei niitä nyt enää muistella.“

Onnellinen ilme levisi Matin kasvoille. Samassa hän jo taas vaipui tunnottomaan tilaan.

Lyhyt, talvinen päivä oli ehtinyt pimetä. Matti nukkui rauhallisesti. Lampun oli Anni kiertänyt pienemmälle, ettei valo häiritsisi nukkuja. Sairas oli nyt nukkunut pitemmän ajan kuin koko sairautensa aikana. Anni luuli taudin tekevän käänteen parempaan

päin.

„Hyvä Jumala,“ huokasi Anni, „jos sinä hänen parantua annat, niin elä anna hänen enää tulla niin pahaksi. Jos hän ei voi hyvänä pysyä, niin ota hänet ennemmin nyt katuvana pois.“

Matti liikahti. Anni riensi hänen luokseen ja tarttui hänen käteensä. Se oli kylmä. Anni säikähti. Vainoin voi hän pidättää huudahdusta. Matti katsahti Annia. Katse oli outo, ikäänkuin katsoja olisi jo ollut elämän rajojen ulkopuolella.

„Matti-kulta,“ sanoi Anni ja rupesi itkemään.

Sitte meni hän ovelle ja kutsui vaarin ja Marin kammariin. Mari oli taas ollut Rajalassa siitä asti kuin Elsa läksi.

„Anni,“ sanoi Matti, „mitenkä sanoi Jesus sille ryövärille, joka riippui ristillä?“

Anni selitti.

„Tänäpäivänä,“ kertasi Matti. „Minäkin olen ryöväri, olen paljon pahempi kuin se ryövari. Isä, ottaako Jesus minutkin?“

„Ottaa kyllä,“ sanoi vaari itkuun purskahtaen.

Kova sydän oli murtunut.

Anni ja Mari itkivät ääneensä.

„Elä itke, Anni,“ sanoi Matti. „Laula vielä se laulu.“

Vaivoin voi Anni pidättää itkunsa ja hän lauloi:

„Kuule rukouksein, Jeesus —“

Kun hän ennätti sanoihin:

„Turvaten sun ansioosi,

Armoos anelen,“

huomasi hän Matin vetävän henkeään hyvin pitkään.

Sen jälestä rinta aleni eikä noussut enää. Silmät olivat painuneet kiinni.

Laulu keskeytyi.

„Voi, voi,“ sai Anni sanotuksi, „nyt sinä menet, Matti!“

Anni vaipui oven suussa olevalle arkulle itkemään.

III

Hautajaiset olivat ohitse. Vaarin pyynnöstä jäi Anni edelleenkin Rajalaan. Kotiin oli hänellä kyllä ikävä, mutta vaaria katsellessaan ajatteli hän, etteivät isä ja äiti häntä sentään niin paljon tarvitseet kuin tämä yksinäinen ukko. Armas oli jäänyt Annin luo silloin, kun oli isän ja äidin kanssa Matin hautajaisissa. Isä ja äiti olisivat hänen kyllä pitäneet luonaan, mutta Anni tunsi itsensä niin kovin yksinäiseksi, joten hän tarvitsisi pojan seurakseen.

Vaari näytti aivan murtuneelta. Anni koetti lempeydellä parantaa hänen särjettyä sydäntään. Hän luki joka ilta vaarille Uutta Testamenttia ja lauloi. Kätet ristissä vaari aina kuunteli.

Mutta Anni näki vielä yhden ihmeen. Vaari rupesi vähitellen mieltymään Armaaseen. Poika ensin arasteli vaaria, mutta pian lapsen luottamus oli saavutettu ja siitä lähtien oli poika vaarin alituisena seuralaisena. Saipa poika joskus lapsellisilla laverteluillaan nousemaan hymynkin vanhuksen jäykille huulille.

Anninkin tuli kevyempi olla, kun vaari muut-

tui iloisemmaksi ja samalla avomielisemmäksi. Martin kuolema oli kuitenkin tehnyt niin syvän haavan hänen sydämeensä, ettei se milloinkaan enää parantunut umpeen, tai oikeammin sanoen: sen teki elämä, mutta kuolema repäsi kuoren pois haavan päältä, eikä se voinut enää uudelleen kovettua. Tässä avonaisessa sydämen haavassa pääsi nyt itämään ijankaikkisuus-siemen. Paatuneesta syntisestä tuli nöyrä, armoa tarvitseva ja kaipaava sielu.

Eräänä kertana avasi vaari sydämensä Annille ja kertoi hänelle entisyydestään.

„Minulla oli,“ sanoi hän, „rakastava, hellämielinen vaimo. Minäkin pidin hänestä, mutta en osannut, tai eikö jäykkä, paha luonteeni sallinut minun sitä hänelle näyttää. Luulen, että kylmyyteni ennen aikojaan lakastutti hennon taimen. Häneltä jäi minulle poika, Matti-vainaja. Minä kasvatin poikaani ankarasti, tahdoin tehdä hänestä kunnon miehen, paremman, kuin itse olin nuoruudessani ollut. En ymmärtänyt, että sillä tavalla turmelin sen, minkä kasvamaan olisin tahtonut. Poika tuli aina itsepäisemmäksi, mitä vanhemmaksi tuli. Sitte kyllä huomasin, missä syy oli, mutta silloin olin itse jo niin kovettunut, etten enää voinut

kasvatustapaani muuttaa. Viimein tuli hänestä sellainen, kuin itse näit. Olin mielissäni, kun hän viimein rupesi etsimään itselleen vaimoa, odotin, että hän viimeinkin jättäisi hurjastelun. Mutta kun ei siitäkään apua tullut, suutuin sinuunkin ja poikaani. Mutta kiitos Jumalalle, että asiat ovat niin kuin ne nyt ovat! Hän on rauhassa ja kohta pääsen sinne minäkin, vanha syntinen.“

Sitte rupesi vaari hiljaa laulamaan:

„Syntisen on hauska maata

Herran armohelmassa.

Kuka pelkäis kuolemata,

Kun hän kuolee Herrassa.“

Pikemmin kuin luultiinkaan, täytyi vanhuksen toivo.

Eräänä päivänä valmistettiin vaarin testamentti. Siinä Annin suureksi hämmästykseksi määrättiin, että Rajalan tila on vaarin kuoleman jälkeen myytävä ja rahat pantavat pankkiin Armaan, Annin pojan nimellä. Vaarilla ei itsellään ollut ketään läheisiä omaisia. Hänen kaksi häntä vanhempaa veljeään olivat nuoruudessaan menneet merille ja luultavaa oli, etteivät he enää olleet elossa. Ei siis ollut ketään nurkumassa

vaarin testamentin johdosta. Vaarilla oli omassa nimessään myös vähäsen rahoja pankissa, ne hän määräsi jälkeensä muutettavaksi Annin nimelle.

Eräänä ihanana kevät-iltana oli Anni puutarhasa kylvämässä kyökkikasvien siemeniä. Vaari istui penkillä pihlajan alla, poltellen piippuaan. Armas oli nukkunut ja nojasi päätään vaarin polveen. Hellävaaroen piteli vaari poikasesta kiinni. Mari juoksi puutarhaan hyvin salaperäisen, mutta samalla vakavan näköisenä.

„Ettepä arvaa, kuka äsken tuli navettaan, kun olin siellä,“ sanoi hän.

„Kuka sitte?“ kysyi Anni oikaisten itsensä.

„Elsa“ vastasi Mari. „Sinne se meni istumaan navetan nurkkaan, eikä tullut tänne vaikka käskin.“

Anni heitti siemenpussin kädestään ja riensi navettaan. Siellä istui Elsa kyyristyneenä, nojaten seinää vasten.

„Mikä sinun on, Elsa?“ kysyi Anni hätäisenä.

Elsa peitti esiliinalla silmänsä eikä vastannut mitään.

Anni meni luokse ja kysyi, oliko hän kipeä.

„Emäntä kulta,“ sanoi Elsa, itkuun puhjeten, „lyö-

kää minua ja sanokaa oikein pahasti, en minä ole muuta ansainnut. Isä ajoi minut pois ja sisareni minua pilkkaa, ei minulla ole maan päällä paikkaa, minne menisin. Eikä tarvitsekaan olla, kurja heittiö minä olenkin.“

Anni laski kätensä hänen olalleen ja sanoi:

„Elä siitä huoli, mikä tähän asti olet ollut. En minä sinua pahoin kohtele. Sano vaan, tarvitsetko apua, niin sitä olen valmis antamaan.“

„Antaisitteko te apua minulle, joka olen tehnyt teille pahaa enemmän, kuin kukaan uskoa saattaa?“

„Ne ovat kaikki unohdetut,“ sanoi Anni. „Apua olen itsekin ihmisiltä tarvinnut.“

„Jos minä uskaltaisin ja kehtaisin eloon jäädä, niin sitte kyllä apua tarvitsisin, mutta oikeinko todella te tahtoisitte minua auttaa?“

„Todella, todella,“ vastasi Anni ja sitte kertoi hän Matin pyynnön ja oman aiheensa Elsan lapsen suhteen.

Elsa tarttui Annia kaulaan ja sanoi:

„Enkeli te olette, ettekä tavallinen ihminen.“

„Syntinen ihminen minä olen ja vielä aviottoman lapsen äiti,“ vastasi Anni.

Elsa jäi Rajalaan. Muutaman viikon päästä synnytti hän tyttölapsen. Mutta lapsi eli vaan kolme tuntia syntymisensä jälkeen. Liisa, joka silloin oli Rajalassa, antoi lapselle hätäkasteen ja nimitti hänet Elsan tahdon mukaan Anniksi. Anni kiitti Jumalaa, että isätön orpo niin pian pääsi maailmasta pois.

Annin pyynnöstä jäi Elsa Rajalaan koko kesäksi. Ihmeellistä oli nähdä, miten ennen niin pahuuden pauloihin kietoutunut nainen oli nyt kokonaan toiseksi muuttunut. Hän piti nyt Annista niin paljon, että hän itse tunnusti ikävöivänsä Annia, kun heidän vaan koko päivä oli oltava erossa. Paljon piti Annikin Elsasta. Elon kummat kohtalot olivat saattaneet heidät toisiaan ymmärtämään ja rakastamaan. Ja Mari, se suloinen korven tyttö, hänkin rakasti nyt Elsaa, niinkuin hän rakasti kaikkia hyviä ihmisiä.

Eräänä kauniina kesä-iltana tuli kuolema noutamaan vaarin. Muutaman päivän oli hän sairastanut vuoteen omana ja tyynellä mielellä ummisti hän silmänsä kuolon uneen.

Kun vaarin ruumis oli haudaan toimitettu, oli Anni tehnyt päätöksensä tulevaisuutensa suhteen. Heti, kun vaarin viimeinen tahto on saatu täytetyksi, tila

myydyksi, muuttaa hän lapsensa kanssa kotiin, vanhempiensa luokse.

Eräänä sunnuntaina, kun Mari palasi kirkosta ja toi tullessaan postitoimistosta sanomalehtiä, rupesi Anni niitä katselemaan. Lehti alkoi yht’äkkiä vapista Annin kädessä, veri läikähti poskille, mutta vetäytyi samassa takaisin, jättäen jällelle kuolon kalpeuden. Anni ei tahtonut jaksaa ottaa selvää, mitä lehdessä sanottiin ja kuitenkin hän ei voinut siitä silmiään kääntää. Hän näki lehdessä nimen, joka aina oli ollut kätkettynä hänen sydämensä syvyyteen, katkerana, mutta kuitenkin suloisena muistona.

Hämmästyksestä toinnuttuaan luki hän lehdestä:
„Neuvojaksi valitsi L—n maanviljelysseura t. k. 10 p:nä agronomi Vilho Leinosen K—sta.“

Mitä ajatteleekaan Vilho, kun hän saapuu siihen kylään ja kartanoon, jossa hän muinen Annin kanssa kesänsä vietti? Muistaneekohan hän entisiä milloinkaan? Tietäneekö hän, että Annilla on hänen lapsensa? Tietämään hän sen kuitenkin tulee, kun hän saapuu Kuuselan kartanoon, rouva ei sitä hänelle kertomatta ole.

Tämäntapaiset ajatukset liikkuiivat Annin sydä-

messä. Siellä taistelivat ilo, toivo, rakkaus, pelko ja hyljätyn suru.

„Hyvä Jumala,“ huusi hän sydämessään, „jos hän ei minua muistaa tahdo, niin kuoleta rakkaus minunkin sydämestäni.“

Neljä viikkoa tämän jälkeen palasivat Anni ja Elsa yhdessä kirkosta. Elsa meni postitoimistosta noutamaan sanomalehtiä ja Anni jäi ulos odottamaan Elsaa. Elsa palasi lehdet toisessa ja kirje toisessa kädessä. Kirjeen ojensi hän Annille. Anni katsoi kirjettä. Kirje oli Vilholta, sen tunsivat Anni käsialasta. Anni seisoi uskaltamatta avata kirjettä. Elsa katseli häntä ihmetellen.

„Elsa,“ sanoi Anni vihdoin, „minä en uskalla avata tätä. Avaa sinä se ja sano sitte minulle, mitä siinä on.“

„Onko se häneltä?“ kysyi Elsa.

„On,“ vastasi Anni.

„Avaa nyt vaan,“ sanoi Elsa, „luetaan yhdessä.“

Anni rohkaisi itsensä ja repäsi kuoren auki. Sanat:

„Rakas Anni!“

sattuivat hänen silmiinsä. Hän luki edelleen:

„Vieläkö muistelet pettäjääsi? Kannatko häntä kohtaan vihaa, vai oletko hänelle anteeksi antanut? Kun

muistelen sinun lempeätä olentoasi, niin uskallan toisinaan toivoa, että olet minulle anteeksi antanut. Nytkin uskallan, niin rohkeata kuin se onkin, muistuttaa sinulle entisistä, vaikka ne muistot sinulle tuskaa tuottavatkin ja pyytää ilmoittamaan, saanko puhua sinulle enemmän.

Vilho.“

Alla oli osoite.

Ristiriitaiset tunteet taaskin kuohuivat Annin sielussa. Vähitellen kuitenkin hänen luontoinen nöyryytensä pääsi voitolle ja samalla nuoruuden rakkauten muisto valtaavalla voimalla lämmitti koko hänen olentoansa.

„Vilho muistaa minua,“ ajatteli hän, „ja tietää, että minulla on hänen lapsensa.“

Kotiin tultuaan kirjoitti hän vastauksen Vilholle. Monasti mietittyään, miten kirjoittaisi, kirjoitti hän viimein vain kaksi sanaa:

„Saat puhua.“

Vastaus saapui muutaman päivän päästä — Vilho tuli itse.

Anni oli lammen rannalla vaatteita huuhtomassa. Hän levitti ne pensaille kuivamaan. Rupesi sitte har-

jalla hankaamaan pyykkikorvoa. Armas juoksi silloin hänen luoksensa ja sanoi:

„Äiti, katsokaa, vieras tulee.“

Anni laski kiireesti helmansa alas ja katsoi ylös ahteelle. Hän jäi siihen asentoon hämmästyneenä tuijottamaan tulijaan.

Tulija oli Vilho. Vilho saapui luokse. Armas seisoi äitinsä vieressä, pidellen kiinni hänen hameestaan. Vilho tervehti.

„Tulin puhumaan,“ sanoi hän, „kun annoit luvan.“

„Mene Marin luokse, Armas,“ sanoi Anni pojalle.

Poika läksi, ensin kuitenkin oikein tarkkaan katsottuaan vierasta.

„Onko minulla toivoa anteeksi saamisesta?“ kysyi Vilho.

„Eihän se yksin sinun syysi ollut,“ sanoi Anni ja heleä puna nousi hänen poskilleen.

„Minun syyni se oli,“ sanoi Vilho, „minäkin jätin sinut yksin, vaikka lupasin muistaa sinua.“

„Tiesitkö sinä sen, että —“ Annin kysymys jäi kesken ja hän loi katseensa maahan.

„En varmaan, mutta aavistin sitä kuitenkin. Vaikea oli minulla silloin viimeisenä iltana erota sinusta.“

Velvollisuuden tunto ja rakkaus sinuun vaativat minua toisin menettelemään, mutta kun en mitenkään silloin olisi tahtonut naimisiin mennä, niin pakoitin itseni lähtemään. Siitä asti olet ollut mielessäni sellaisena kuin silloin sinut näin: polvistuneena minun kurjan edessäni ja tuskainen katseesi minuun luotuna. Mutta sano nyt jo, annatko milloinkaan anteeksi.“

„Rakastitko sinä siis minua?“ kysyi Anni vielä hiljaa.

„Rakastin,“ vastasi Vilho.

Vilho ojensi kätensä ja sanoi:

„Anna minulle kätesi, jos olet anteeksi antanut.“

Anni ojensi kätensä Vilholle. Vilhon teki mieli sulkea syliinsä Anni, mutta hän ei uskaltanut. Niin paljon kärsineenä ja kuitenkin anteeksi antavana tuntui Anni Vilhon mielestä liian kalliilta uskaltaakseen koskea häneen.

Pitkän ajan seisoivat he äänetönnä, käsi kädessä. Viimein läksivät he sisälle. Sisällä ei ollut ketään. Elsa oli kuokkamaalla sitomassa kauraa, jota renki-Otto kaatoi ja Mari oli Armaan kanssa hakemassa lehmiä laitumelta. Anni ja Vilho saivat rauhassa antautua keskusteluun. Puhumisesta ei kuitenkaan ensi aluk-

si tahtonut tulla mitään. Vilho piti itseään niin rikollisena, ettei uskaltanut puhua ja Annin sydän kuohui tunteita tulvillaan, voidakseen hänkään ruveta puhumaan. Viimein rupesi hän itkemään. Vilho kääntyi ja meni hänen luokseen.

„Mitä sinä itket?“ kysyi hän.

„En tiedä,“ vastasi Anni. „Kaikki tuntuu niin ihmeelliseltä.“

„Elä itke! Minulle tekee niin pahaa, kun näen sinun itkevän. Varmaan olet minun tähteni jo kylliksi kyyneleitä vuodattanut.“

Vilho istui Annin viereen ja syleili Annia.

„Rakas Anni, nyt emme enää milloinkaan tässä elämässä eroa,“ sanoi hän. „Minä perustan kodin ja vien sinne vaimoni ja poikani.“

Anni ei vastannut, vaan antoi päänsä vaipua Vilhon rintaa vasten.

Pikän aikaa he taaskin olivat äänettöminä. Vähitellen asettui tunteiden kuohu heidän sydämissään ja suloinen, rauhallinen onnen tunne täytti sydämet.

Vilho alkoi kertoa elämänsä vaiheista. Siinä kartanossa, mihin hän Kuuselasta muutti, oli hän ollut vain puolen vuotta. Ensin oli hänellä ollut kovin ikävä An-

nia ja usein oli hän aikonut ruveta kirjottamaan Annille, mutta silloin oli aina joku voima ollut häntä siitä estämässä. Se ajatus, että Anni on raskaana, oli silloin aina niin pelottavana tullut hänen mieleensä ja että hänen siis, jos hän kerran Annille kirjoittaakin, täytyy myös mennä Annin kanssa naimisiin. Vähitellen alkoi kaipausta vähetä ja hän lohdutti itseään sillä, että Anni ei ehkä kuitenkaan olekaan raskaana ja ehkä hänet pian unhottaakin, kun hän ei kirjota. Omatuntonsa kyllä sanoi toista, mutta hän ei tahtonut kuulla sen ääntä. Omaatuntoaan rauhoittaakseen alkoi hän seurustella erään kartanon muona-miehen tyttären kanssa. Tämä oli ollut hyvin irstailuun taipuvainen, eikä Vilho häntä milloinkaan ollut todellisesti rakastanut. Tyttö oli kerran toisille tytöille kehunut olevan lystiä, kun vaihteeksi saa herrojenkin kanssa seuraa pitää, että kovin yksitoikkoiseksi se renkien rakkaus muuten alkaisikin käydä. Puhelias paimen-poika, jota Vilho huvikseen usein oli puhutellut, kertoi tämän Vilholle. Vilho oli suuttumuksesta ja häpeästä punastunut ja käskenyt pojan pitää suunsa kiinni. Sen jällestä ei hän enää ollut muonamiehen tyttären seuraa hakenut.

Kun Vilho tämän oli kertonut, oli Annilla voimaa kysyä Vilholta hänen suhdettaan Hildaan ja Mutkalan Tildaan. Nöyrästi, vaikka häveten, tunnusti Vilho Annin epäilysten olleen tosia, mutta samalla hän sanoi, että useampia syntitovereita hänellä ei ollut, eikä hän ollut etsinytkään enää sen jälestä, kun hän muonamiehen tytön heitti. Se oli kuitenkin jonkinlaisena lohdutuksena hänelle, ettei kenelläkään näistä ollut lasta hänen jälkeensä huutamassa.

„Sinä olet lapseni äiti, oikea vaimoni ja todellinen rakastettuni,“ sanoi Vilho Annille. „Voitko sinä vielä rakastaa näin huonoa ihmistä?“

Rakkaus ja katkeruuden tunne Vilhon irstailujen johdosta taistelivat Annin sydämessä. Hänen vastauksensa viipyi. Viimein kuitenkin muisto omasta lankeemuksestaan nöyryytti häntä ja hän sanoi:

„En minäkään viaton ole, koska olen aviottoman lapsen äiti. Anna sinäkin minulle heikkouteni anteeksi ja sekin, että häpeääni peittääkseni menin toisen kanssa naimisiin.“

Vilho ei myöntänyt Annilla olevan mitään anteeksi saatavaa. Itseään yksin piti hän vikapäänä kaikkeen.

Sitte kertoi Vilho menneensä Tanskaan oppimaan lisää maanviljelystä ja samalla etsiäkseen vaihtelua elämälleen, että ikävänsä, joka yhä häntä vaivasi, häviäisi. Siellä se kuitenkin vaan eneni. Hän ei voinut Annia unohtaa. Omatuntonsa yhä syytti häntä Annin onnen turmelemisesta. Tanskasta palasi hän siinä mielessä, että hän etsii Annin niin pian kuin mahdollista. Hän kirjoitti Kuuselan kartanon lähellä asuvalle tuttavalleen nuorelle miehelle ja kysyi tältä, tiesikö hän mitään Annista. Tämä olikin jotenkin tarkkaan tietänyt Annin elämän vaiheet. Kun Vilho sai tietää Annin olevan naimisissa ja että hänellä oli hänen lapsensa, oli rauha Vilhon rinnasta kokonaan kadonnut. Hän ei enää koettanutkaan unohtaa suruaan. Vähitellen alkoi hänessä kyteä halu, päästä vielä kerran niille seuduille, missä hän Annin oli nähnyt. Sattui sitte niin, että nykyinen toimensa julistettiin avoimeksi. Hän haki ja ilokseen saikin paikan. Ensi työkseen meni hän Kuuselan kartanoon ja kyseli rouvalta, mitä tämä tiesi Annista. Rouva kertoi Annin ja hänen vanhempiansa surusta ja Annin onnettomasta elämästä Rajalassa. Lopuksi hän, Vilhon suureksi iloksi, ilmoitti, että Anni oli leskenä.

„Niin — ja lopun sinä tiedät, rakkaani,“ sanoi Vilho, kumartuen Annin puoleen.

„Ja minä en niinä onnettomina vuosina tietänyt, että sinä muistat ja rakastat minua,“ sanoi Anni silmät kyynelissä ja lisäsi:

„Mutta me emme saa menneitä katkeruudella muistella, kaikki on ehkä hyväksi ollut, mitä tapahtunut on.“

Jälleen vaipuivat he miettimään elonsa kohtaloita ja tuntemaan iloa toistensa jälleen löytämisestä.

He havahtivat yht’äkkiä unelmistaan kuullessaan ovelle naputettavan. Anni meni avaamaan. Elsa siellä seisoi hymyillen kahvitarjotin kädessä.

„No, voi toki,“ sanoi Anni myöskin hymyillen, „kun minä unohdin kaikki.“

Elsa pakotti Annin istumaan ja tarjosi hänellekin kahvia.

Samassa kuului Marin ja Armaan iloiset äänet tuvassa. Poika hyökkäsi kammariin, mutta vetäytyi samassa kiireesti takaisin, kun huomasi rannassa näkemänsä vieraan olevan siellä.

Anni katsahti nopeasti Vilhoon ja sanoi pojalle:

„Tule tänne, Armas!“

Poika tuli sisään.

„Mene sanomaan hyvää iltaa —,“ sanoi Anni pojalle ja lisäsi taaskin katsottuaan Vilhoon ja saatuaan sieltä myöntävän vastauksen:

„Isälle.“

Mutta sen sijaan, että täyttäisi äitinsä käskyn, jäi poika ihmettelevän ja kysyvän näköisenä paikalleen seisomaan. Anni uudisti käskynsä. Poika tuli Annin luo ja kysyi hiljaa:

„Onko tuo isä?“

„On,“ sanoi Anni.

„Mistä se tuli?“ kysyi poika vielä.

„Isä tuli kaukaa, mutta mene nyt sanomaan hyvää iltaa, muuten isälle tulee ikävä.“

Poika meni ja Vilho sulki pienen käden omaansa.

„Tuletko isän syliin?“ kysyi Vilho.

„Tulen,“ sanoi poika reippaasti.

Vilho nosti poikansa polvelleen. Tämä näky vaikutti niin valtaavasti Anniin, että hänen täytyi poistua kammarista saadakseen itkeä, sillä hän ei tahtonut näyttää kyyneleitään pojalle.

Vilho viipyi yötä Rajalassa. Hän pyysi Armasta kanssaan nukkumaan, mutta poika sanoi nukkuvan-

sa äidin kanssa. Toiseksi yöksi lupasi mennä isän kanssa nukkumaan.

„Ei isä enää toista yötä täällä olekaan,“ vastasi Vilho.

Silloin poika parahti itkemään ja meni sanomaan äidilleen, että isä lähtee pois.

„Äiti, elkää päästäkö isää pois,“ pyysi hän.

Anni sai pojan rauhoittumaan, kun selitti, että isä pian taas tulee takaisin.

„Sitte minä nukun isän kanssa,“ lupasi poika vakavasti.

Vilho otti eron toimestaan niin pian kuin se vaan oli mahdollista saada. Hän ryhtyi nyt järjestämään omaa tulevaisuuttaan. Hänen onnistui saada ostaa eräs iso, vaikka huonosti hoidettu tila Annin kotipitäjästä. Tilan huonoutta hän ei ensinkään peljännyt, hänen maanviljelysintonsa siitä vain kohosi.

Tällä välin oli Rajalan vaarinkin viimeinen tahto ennätetty täyttää. Rajala oli myyty ja rahojen kanssa menetelty niin kuin vaari oli määrännyt.

Mari oli mennyt kotiinsa niin kauaksi kuin Anni häntä taas tarvitsisi uudessa kodissaan. Elsa oli muuttanut Purolaan samalla kertaa kuin Annikin. Hän oli

nyt palveluksessa Annin äidillä, joka vanhuutensa vuoksi jo tarvitsi apulaista.

Annin vanhemmat, jotka suuresti iloitsivat lapsensa onnesta, olivat hyvillään, kun Annin ei tarvinnut muuttaa kotipitäjäänsä ulommaksi ja iloissaan siitä oli Anni itsekin.

Eräänä kirkkaana talviaamuna vei Vilho Annin katsomaan heidän uutta kotiaan. Vilho oli jo tehnyt siellä paljon korjauksia huoneissa, jotka entiseltä omistajalta olivat jääneet hyvin huonoon kuntoon. Ja kun hän sitte kertoi Annille kaikista työhommistaan, joista hän jo oli laatinut pitkät suunnitelmat, iloitsi Anni suuresti hänen työinnostaan ja -taidostaan. Hänelle muistui mieleen ne monet katkerat hetket, mitkä hän oli saanut kestää Matin laiskuuden tähden. Hänessä syttyi into saada itsekin pian ruveta työskentelemään sen miehen rinnalla, jota hän rakasti.

IV

Oli kaunis, sädehtivän kirkas pakkasaamu huhtikuun puolivälissä. Hanget vielä peittivät alavia maita, mutta päivänpuoleiset vuorten rinteet olivat jo paljaina. Luonto hohti puhtaudesta ja uudesta elämän innosta.

„Anni,“ sanoi Vilho, joka katseli Purolan tuvan ikkunasta keväistä luontoa ja oli juuri lakannut leikkimästä Armaan kanssa, „eiköhän ruveta lapsiksi mekin ja lähdetä ulos leikkimään. Hiihdetään tuonne viheriään metsään ja etsitään sieltä satulinna.“

„Lähdetään,“ sanoi Anni ja pysähdytti ompelukoneensa.

He menivät ulos, ottivat sukset jalkaansa ja läksivät hiihtämään pitkin hohtavata hankea yli pellon ja niityn. Niityn takana oli metsä. Metsän sisässä vähän matkan päässä niityn laidasta oli korkea vuori. Aamuauringon valossa näyttivät louhikoissa ja laella seisovat lehdettömät pihlajat ja koivut niin sanomatoman kauniilta.

„Vilho,“ sanoi Anni „tuolta näkyy satulinna.“

„Niinpä näkyy,“ vastasi Vilho, „ja nyt me lähdemme kiipeämään ylös linnamme portaita.“

Kun he pääsivät vuoren rinteelle, heittivät he sukset jaloistaan ja läksivät kiipeämään ylös louhikkoista vuoren rinnettä.

Vuoren laelle päästyään sulki Vilho voimakkaan tunteen valtaamana Annin syliinsä. Anni oli sanomattoman kaunis punoittavine poskineen ja elämän ilosta ja rakkauden onnesta säteilevine silmineen. Hikihelmet välkkyivät ohimoilta alas valahtaneilla, tummanruskeilla kiharoilla.

„Mehän läksimme satulinnaan,“ sanoi Anni, „ja tämä onkin totta.“

„Niin, Annini, tämä on totta, tai ainakin todellisinta satua, mitä ihmiselämässä olla saattaa. Anni, nuoruuteni rakastettu, elämäni ilo ja onni sano, rakastatko minua.“

Anni katsahti silmiin sitä kaunista, voimakasta miestä, jonka syleilyyn hän oli suljettu ja sanoi:

„Rakastan, rakastan. Miksi sitä kysytään?“

„Tunnetko vielä katkeruutta menneisyyttä kohtaan?“

„En nyt enää. Olisi voinut käydä niin ettemme oli-

sikaan toistamiseen löytäneet toisiamme, jos ei meille
—“

Anni jätti lauseensa kesken.

Vilho jatkoi:

„olisi syntynyt poikaa. Niin, Anni, ja eilisiltana sil-
lä aikaa, kun sinä kävit Korventaustan mökillä, kä-
vimme me isäsi kanssa pappilassa ja siellä merkit-
tiin kirjoihin, että Armaalla on myöskin isä. Hänen ei
enää tarvitse isättömyyden kirousta kantaa.“

Annin posket punottuivat yhä enemmän ja silmis-
sä loistivat kirkkaat kyynelhelmet. Sanomattoman
onnellisuuden tunteen valtaamana nojasi hän pään-
sä Vilhon rintaan.

Aurinko kohosi metsän reunan yli, härmäisten
koivujen ja pihlajien oksilla loistelivat timanttikirk-
kaat lumikiteet ja ylhäältä taivaan sinestä kuului kiu-
run suloinen kevätviserrys.